

GORROTOAREN AURREAN KONFIANTZA ERAIKI

BAKERAKO HEZKUNTZAREN NAZIOARTEKO ESPARRUA
ETA HORREN APLIKAZIOA EUSKADIN

un
ETXEA

ASOCIACIÓN
DEL PAÍS VASCO
PARA LA UNESCO
UNESCO SUSTATZEKO
EUSKAL HERRIKO
ELKARTEA



EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA SAILA
DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN



UN Etxea – UNESCO sustatzeko Euskal Herriko elkartearen argitalpena
Isozaki Atea - Bizikidetza plaza, Uribitarte pasealekua 12, 2. lokala.
48001 Bilbo, Bizkaia.

© UN Etxea - Asociación del País Vasco para la UNESCO, 2025.
<https://unetxea.org/>

Koordinazio Orokorra: Eva Quiroga Vazquez (UN Etxea)

Itzulpena: Bakun SL

Maketazioa: Binari Comunicación

Argitalpen honek Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailaren laguntza du.
Eskerrak eman nahi dizkiegu txosten honetako ataletako edukien egile guztiei.



Lan hau Creative Commons lizentziari lotuta dago.

Aitortu-Ezkomertziala-Deribaturik Gabea 4.0 Nazioartekoa (CC BY-NC-ND 4.0)

Lan hau kopian, banatu eta jendaurrean komunikatzeko askatasuna duzu, baldintza hauekin: Lanaren egiletza aitortu behar duzu. Ezin duzu lan hau helburu komertzialetarako erabili. Ezin da lan honetatik eratorritako lan bat aldatu, eraldatu edo sortu. Lizentzia osoa: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.es>

*"Gerrak emakumeen eta gizonen buruan sortzen direnez, emakumeen
eta gizonen buruan eraiki behar dira bakearen gotorlekuak"*

(UNESCOren Eraketa Akta)

EDUKIEN AURKIBIDEA

UN ETXEAKO LEHENDAKARIAREN MEZUA

UN ETXEAKO ZUZENDARIAREN MEZUA

1. BLOKEA.

Kontzeptu eta arau esparrua

- BAKERAKO HEZKUNTZA: NAZIOARTEKO ESPARRUAREN BERRIKUSKETA
- BAKERAKO, GIZA ESKUBIDEETARAKO ETA GARAPEN IRAUNKORRERAKO HEZKUNTZARI BURUZKO GOMENDIOA (2023): 2023KO GOMENDIOAREN TESTUINGURUA ETA KRONOLOGIA.

2. BLOKEA.

Txosten eta ikuspegi globalak

- HAURREN ESKUBIDEETAN OINARRITUTAKO HEZKUNTZA-SISTEMAK, BAKEA ETA TOLERANTZIA SUSTATZEKO: IKUSPEGI GLOBALA.
- GORROTO-DISKURTSOEI AURRE EGITEKO HEZKUNTZA-SISTEMAK ERALDATZEA

3. BLOKEA.

Hezkuntza tresnak eta praktikak

- ESKOLAK BAKE IRAUNKORRA ERAIKITZEKO ABIAPUNTU GISA: UNESCOREN ASPNET EKIMEN INSPIRATZAILEAK: GAMBIA ETA DANIMARKA.
- BAKEAREN ALDEKO KULTURA- ETA ARTE-HEZKUNTZAREN BOTERE ERALDATZAILEA

4. BLOKEA.

Tokiko ikuspegia

- BAKERAKO HEZI. PENTSAMENDU KRITIKOA, TOKIKO ERANTZUKIZUNA ETA KONPROMISO GLOBALA
- ARTE ETA KULTURA HEZKUNTZA EUSKADIN
- NAZIOARTEKO ESPARRUAREN APLIKAZIOA EUSKAL CURRICULUMEAN (77/2023 DEKRETUA)

KOLABORATZAILEAK

UN ETXEAKO LEHENDAKARIAREN MEZUA, NIEVES FERNANDEZ



"Nazio Batuen Bakearen eta Konfiantzaren Nazioarteko Urtearen esparruan, argitalpen hau uste sendo batekin sortu da: hezkuntza da gizarte bidezko, inklusibo eta baketsuak eraikitzeko tresnarik indartsuena. Polarizazioak eta gorrotodiskurtsoen gorakadak markatutako testuinguru global batean, premiazkoa da hezkuntzaren eginkizun eraldatzailea indartzea, giza eskubideekiko eta aniztasunekiko errespetutik abiatuta.

UN Etxean, erronka hau gure misioaren parte gisa hartzen dugu, 2030 Agendaren balio unibertsalak sustatzeko helburuarekin. Uste dugu hezkuntza elkarrekin bizitzen ikasteko espazio bat izan behar dela, pertsona guztien duintasuna aitortuz eta diskriminazio eta indarkeriaren narratibak desaktibatze gaitasunak garatuz. Gure ikuspegia besteak berdintzat ikusteko gai den herritartasuna sustatzea da, bakearen benetako laborategi bat den hezkuntza-sistema bat amestuz, non enpatia eta lankidetzak funtsezkoak diren."

UN ETXEAKO ZUZENDARIAREN MEZUA, ARANTZA ACHA



"Ekimen hau UN Etxearen eta Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailaren arteko aliantza sendo batean oinarritzen da; lankidetzak horren helburua euskal hezkuntza-sistema berritzea eta eraldatzea da, esparru globalekin lotuz. Argitalpen hau tresna praktikoa bat da, UNESCOko eta Giza Eskubideetarako Nazio Batuen Goi Komisarioaren Bulegoko adituen hausnarketak eta adibideak eskaintzen dituenak, baita bake hezkuntzan eta giza eskubideetan tokiko espezialisten ekarpenak ere.

Gorrotodiskurtsoen aurrean jarduteko premia larria, bereziki ingurune digitaletan, pentsamendu kritikoa eta erantzukizun kolektiboa sustatzera behartzen gaitu. Hezkuntzako komunitatea gonbidatzen dut gida hau erabiltzera eta partekatuz, aliantzak sendotzeko abiapuntu gisa. Desberdintasuna elkarriketa bihurtzeko eta gorrotoa ekintza positiboan eraldatzeko gai den hezkuntzatik soilik eraiki ahal izango dugu elkarbizitza gure etorkizunaren horizonte ukaezina izango duen gizartea."

1. BLOKEA: Kontzeptu eta arau esparrua

1. BAKERAKO HEZKUNTZA: NAZIOARTEKO ESPARRUAREN AZTERKETA

EGILEA:

Ruben Iñiguez. Komunikazio eta Dokumentazio-zentroko teknikaria UN Etxean.

Eva Quiroga. Hezkuntza teknikaria UN Etxean.



Hezkuntza gizarte baketsu eta demokratikoak eraikitzeke funtsezko tresnatzat hartu izan da historian zehar. **UNESCOren 1974ko Gomendioak** zera zioen hezkuntzari buruz: *nazioarteko ulermen, lankidetzeta eta bakera bideratu behar zela; baita giza eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetura ere*. Dokumentu hori oso mugarri garrantzitsua izan zen *Bakerako hezkuntzaren* nazioarteko esparruan, hezkuntza eta bakearen sustapen aktiboa lotu baitzituen.

90eko hamarkadan, **Bakerako, Giza Eskubideetarako eta Demokraziarako Hezkuntzari buruzko Adierazpena eta Ekintza Plan Integratua (UNESCO, 1995)** delakoak indartu egin zuen ikuspegi hori, eta ideia hau sendotu: hezkuntzak ez zuela ezagutzak transmititzera mugatu behar, baizik eta gizarte bidezkoagoak eta baketsuagoak eraikitzeke tresna bihurtu behar zuela. Mugarri berri horrek balio demokratikoen sustapenean, giza eskubideen errespetuan eta bizikidetzeta baketsuan hezkuntza-sistemek duten erantzukizuna nabarmendu zuen, eta printzipio horiek curriculumetan eta irakasleen prestakuntzan txertatzeko estrategiak proposatu zituen.

Bestetik, **1996an** "Hezkuntza: altxor ezkutua" izeneko **Delors txostenak** hezkuntzaren ikuspegi holistikoa

proposatu zuen, ezagutzen lortze hutsa gaingiditzen duten lau funtsezko zutaberen bidez: *ezagutzen ikastea, egiten ikastea, elkarrekin bizitzen ikastea eta izaten ikastea*. Bereziki, "elkarrekin bizitzen ikasteak" garrantzi handia du bizikidetzeta baketsuaren arloan; izan ere, errespetuzko, enpatiazko eta lankidetzako jarrerak garatzeko beharra planteatzen du, maila globalean erronka desberdinei aurre egiteko, eta nabarmentzen du hezkuntzak pertsonak prestatu behar dituela munduaren konplexutasuna ulertzeko, gatazkak modu baketsuan konpontzeko eta bake-kulturaren eraikuntzan aktiboki parte hartzeko.

XXI. mendearen hasieran, Nazio Batuek eta UNESCOk **Bakearen eta Indarkeriarik Ezaren Kulturaren aldeko 2000 Manifestua, pertsona** bakoitzari eguneroko bizitzan bakearekin konprometitzeko deia egin zioten, indarkeria baztertuz, tolerantzia, elkarrikeria eta garapen jasangarria sustatuz, mundu bidezkoagoa, solidarioagoa eta planetarekiko begirunetsuagoa eraikitzeke, milurteko berriaren hasiera eraldatze-aukera gisa markatuz. Mugarri berri honek, Munduko Haurrentzako Bake eta Indarkeriarik Gabeko Kulturaren Nazioarteko Hamarkada (2001-2010) ekarri zuen, ideia hau sendotuz: bakea ez dela soilik gerrarik eza, baizik eta justizia soziala eta aniztasunarekiko errespetua ere bai.

1. BLOKEA:

Kontzeptu eta arau esparrua

Duela gutxi, 2023an, **UNESCOk 1974ko Gomendio historikoa** berrikusi zuen, eta funtsezko alderdi hauek txertatu zituen, besteak beste: munduko herritartasuna, garapen iraunkorra eta gaitasun digitalak; hala, hezkuntza gaur egungo erronketara egokitu nahi zuen, eta gizarte baketsu eta inklusiboak eraikitze gaitasuna areagotu. Handik pixka batera, 2024an, NBEren Batzar Nagusiak **2025. urtea Bakearen eta Konfiantzaren Nazioarteko Urte** izendatu zuen. Horretarako, tentsioek eta desberdintasunek markatutako testuinguru globalean, munduko

nazioen arteko lankidetzeta eta konfiantza sustatzea helburu duen ebazpena onartu zuen. Azkenik, Giza Eskubideetarako NBEko Goi Komisarioaren (ACNUDH) Txostenak (2025), **haur guztientzako bakerako eta tolerantziarako kalitatezko hezkuntza nola bermatu azaltzen duenak, haurtzarotik hasita** hezkuntza inklusiboaren eta tolerantziaren garrantzia azpimarratzen du, eta diskriminazioari aurre egiten dioten eta aniztasunarekiko errespetua bizikidetzeta baketsurako oinarri gisa sustatzen duten hezkuntza-politiken beharra azpimarratzen du.

1974

Nazioarteko Ulermen, Lankidetzeta eta Bakerako Hezkuntzari eta Giza Eskubideei eta Oinarrizko Askatasunei buruzko Hezkuntzari buruzko Gomendioa. https://www.sel-gipes.com/uploads/1/2/3/3/12332890/1974_unesco_-_recomendaci%C3%B3n.pdf

1995

Bakerako, Giza Eskubideetarako eta Demokraziarako Hezkuntzari buruzko Adierazpena eta Ekintza Plan Integratua. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000112874_spa/PDF/112874spab.pdf.multi

1996

Delors txostena. Hezkuntza: altxor ezkutua. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590_spa

2000

Bakearen eta Indarkeriarik Ezaren Kulturaren aldeko 2000 Manifestua. <https://fund-culturadepaz.org/wp-content/uploads/2021/02/Manifesto-2000.pdf>

2023

Bakearen eta Giza Eskubideen aldeko Hezkuntzari, Nazioarteko Ulermenari, Lankidetzari, Oinarrizko Askatasunei, Munduko Hiritartasunari eta Garapen Iraunkorrari buruzko 1974ko Gomendioaren Berrikuspena. <https://www.unesco.org/es/legal-affairs/recommendation-education-peace-and-human-rights-international-understanding-cooperation-fundamental>

2024

Bakearen eta Konfiantzaren Nazioarteko Urtea (2025) <https://docs.un.org/es/A/RES/78/266>

2025

Giza Eskubideetarako NBEko Goi Komisarioaren txostena. Hezkuntza inklusiboa eta tolerantzia haurtzarotik. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session59/advance-version/a-hrc-59-33-aev.pdf>

1. BLOKEA: Kontzeptu eta arau esparrua

2. BAKERAKO, GIZA ESKUBIDEETARAKO ETA GARAPEN IRAUNKORRERAKO HEZKUNTZARI BURUZKO GOMENDIOA (2023): 2023KO GOMENDIOAREN TESTUINGURUA ETA KRONOLOGIA

EGILEAK:

Cecilia Barbieri. Herritartasun Globalerako eta Bake Hezkuntzako Atalburua, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.

Maha Malik. Herritartasun Globalerako eta Bake Hezkuntzako Ataleko Ofizial ordea, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.



Bakearen, Giza Eskubideen eta Garapen Iraunkorraren aldeko Hezkuntzari buruzko 2023ko Gomendioa aldaketa sozial, politiko eta teknologiko sakonek markatutako mundu mailako testuinguru batean onartu zen. 2021ean, COVID-19aren pandemiak gizarteak hankaz gora jarri zituenean, aurrekaririk gabeko tentsioari egin zion aurre hezkuntzak. Eskolen itxialdi luzeek eskualde guztietako ikasleei eragin zieten, eta agerian utzi zituzten urritasun sistemikoak eta hezkuntza-sistematan errotutako desberdintasunak. Irakasleak, familiak, erakundeak eta gobernuak konponbide alternatiboak aurkitzeko eta ikaskuntzaren jarraipena bermatzeko mobilizatzen ari ziren bitartean, gero eta nabarmenagoa zen hezkuntza-sistemak indartzeko premia larria, pandemiak haraindi egungo erronka globaletara egokitzeko eta haiek arintzeko gaitasuna hobetzeko.

Ekiteko beharra nabaria zen gorrotozko diskurtsoen normalizazioa, desinformazioaren hedapen azkarra, atzerapauso demokratikoa eta polarizazio ideologiko eta sozial gero eta handiagoa —baita espazio digitaletan ere— ezaugarri zituen garaian, gatazkak eta krisiak areagotzearekin eta klima-

aldaketaren larriagotzearekin batera. Izan ere, ziurgabetasunak, aldaketa teknologiko azkarrek eta nortasunari, partaidetzari eta herritartasunari buruzko diskurtso eztabaidagarriek markatutako inguruneetan murgilduta zeuden adin guztietako ikasleak. Beharrezkoa zen hezkuntzak gizarte-arazo horiei erantzuteko duen eginkizunari heldzea.

Hezkuntzak, berak bakarrik, ezin ditu gerrak desagerrarazi, ez eta gatazkak geldiarazi ere, baina funtsezko eginkizuna du gatazken prebentzioan, gizarte-kohesioan eta bake iraunkorrean lagun dezaketen ezagutzak, gaitasunak, balioak, jarrerak eta jokabideak garatzeko orduan.

Hezkuntzaren geroak izeneko txostena ere –2021ean argitaratua–, XXI. mendeko erronkei aurre egiteko hezkuntza bir-ima-jinatzearen aldekoa zen. Hori dela eta, 2021ean, UNESCOko estatu kideek erakundeari eskatu zioten berrius zezala 1974ko Gomendioa, Nazioarteko Ulermen, Lankidetza eta Bakerako Hezkuntzari eta Giza Eskubideei eta Oinarritzko Askatasunei buruzko Hezkuntzari buruzkoa.

1. BLOKEA:

Kontzeptu eta arau esparrua

Jatorrizko tresna, ia 50 urte lehenago onartua, erreferentziazko dokumentu aitzindaritzat hartzen zen, UNESCOren espiritu eta balio humanistak biltzen zituen. Hala ere, Estatu Kideek beharrezkotzat jo

zuten hori berrikustea, bakerako mundu mailako erronkek okerrera egin zutelako, COVID-19aren pandemiari buruz ikasitakoak barne.

BERRIKUSPEN-PROZESUA

UNESCOren Batzar Nagusiaren 41. bilkuran onartu ondoren, erakundeak bi urteko kontsulta-berrikuspeneko prozesu bati ekin zion. Prozesu horretan, 130 herrialde baino gehiagotako 3.000 pertsonak baino gehiagok hartu zuten parte, bai hezkuntza-sektorekoak, bai beste esparru batzuetakoak ere. Prozesuaren barruan, mundu mailako inkesta bat, adituen hamar kontsulta on-line eta zortzi dokumentu tematiko eta ohar tekniko sartu ziren, Gomendio berriak, hezkuntzaren bidez, bakearen egungo erronkei —hala nola gorrotozko diskurtsoa, gatazkak, eten digitala eta klima-aldaketa— modu eraginkorrean helduko diela eta denboran zehar egokitzeko gaitasunari eutsiko diola bermatzeko.

Berrazterketa bideratzeko, UNESCOren Zuzendari Nagusiak Adituen Nazioarteko Taldea (ANT) sortu zuen, diziplina anitzekoa, eskualde guztietako 21 kidek osatua, nork bere izenean izendatuak. Kontsulta eta ikerketa zabaletan oinarrituta, ANTk 2023ko Gomendio berrikusiaren lehen zirriborroa prestatu zuen. Ondoren,

estatu kideek idatzizko iruzkinak aurkeztu zituzten, eta bigarren zirriborro baten oinarri izan ziren. Bigarren zirriborro hori negoziazio xehatuan aurkeztu zen, lerroz lerro, gobernu arteko batzorde bereziaren bi saiotan, 2023ko udan. Ondorioz, berrikusitako Gomendioak jatorrizko testuan ez zeuden printzipio eta ikuspegi berriak jasotzen ditu, besteak beste: genero-berdintasuna, garapen iraunkorra, munduko hiritartasuna, osasuna eta ongizatea, alfabetatze mediatikoa eta informazionala, eta teknologia digitalen aukerak eta arriskuak.

UNESCOKo 194 estatu kideek kontsentsuz onartu zuten tresna berrikusia, 2023ko azaroan egindako UNESCOren Batzar Nagusiaren 42. bilkuran. Izenburu osoak bere hedadura zabaldua islatzen du: *Bakerako eta Giza Eskubideetarako Hezkuntzari, Nazioarteko Ulermenari, Lankidetzari, Oinarrizko Askatasunei, Munduko Hiritartasunari eta Garapen Iraunkorrari buruzko Gomendia*.

IZAN DEZAKEEN ERAGINA

Negoziatutako tresna arau-emaile gisa, etorkizunera bideratutako hezkuntzaren ikuspegi komuna duten estatu kideen konpromiso kolektiboan oinarritzen da Gomendia. Orientazio zehatza eskaintzen du hezkuntza-maila eta -mota guztietan, sistema osoaren erreforma babesten duten 14 printzipio gidariren bidez artikulatua. Lotesleak ez diren arren, gobernuak eskatzen zaie testuinguru nazionalak egokitutako legeak eta politika-neurriak har ditzatela printzipio horiek praktikan jartzeko.

Gomendioaren elementu nagusi bat bakea prozesu positibo, dinamikoa eta parte-hartzaile gisa ulertzea da, gerrarik ez izate hutsetik haratago doana. Bakeak pertsona guztien konpromiso aktiboa eskatzen du segurtasunean, elkarrekiko errespetuan eta

duintasunean oinarritutako gizartea eraikitze, eta hezkuntza prozesu horren funtsezko elementua da.

Gomendioak hainbat hezkuntza-planteamendu biltzen ditu esparru koherente batean, ikasle guztiek bizitzan zehar beren gaitasun guztiak garatzeko behar dituzten gaitasunak, baliabideak eta laguntza izan ditzaten. Bere 12 ikaskuntza-helburuek hezkuntza eraldatzailerako oinarrizko espektatibak ezartzen dituzte, ikaskuntzaren dimentsio kognitiboa, soziala, emozionala eta etikoa barne hartzen dituenak.

Modu eraginkorrean aplikatzen bada, Gomendioak hezkuntza-sistemetan eragiteko ahalmena du, hainbat mailatan: politiken eta ikasketa-planen diseinua, pedagogia eta ebaluazioa, irakasleen prestakuntza

1. BLOKEA:

Kontzeptu eta arau esparrua

eta eskola-kultura. Estatu kideak bultzatzen ditu beren printzipioak ikasgai eta ikaskuntza-ingurune guztietan integra ditzaten, osagai isolatu edo hautazko gisa tratatu beharrean. Ikuspegi sistemiko horrek koherentzia eta iraunkortasuna bermatzen lagun dezake, eta, aldi berean, testuingurua egokitzeko aukera ematen du.

EGUNGO TESTUINGURUA

UNESCOko Estatu Kideek Gomendioa berrikustea adostu zutenetik lau urtera, eta onartu eta bi urtera, munduko egoerak zaila izaten jarraitzen du. Hezkuntza-sistemek presio handiak jasaten jarraitzen dute, eta gizarteek, berriz, polarizazioa, gorroto-diskurtsoak eta indarkeria areagotzen dituzte. 2025eko Munduko Bake Indizeak islatzen duen bezala, munduko bakea hamahirugarren aldiz okertu da 17 urtetan. Azken batean, gatazkak, banaketak eta botere-dinamika desberdinak gizabanakoek eta komunitateek elkar ulertzeko duten moduari lotuta daude, eta horretan, berriz, eragin handia dute garatzen dituzten gaitasun kognitiboek, sozialek, emozionalek eta jokabidezkoek.

Testuinguru horretan, Gomendioak hezkuntzak duen zeregina nabarmentzen du, pertsonen aldaketaren eragile bihurtzeko beharrezkoak dituzten ezagutzak, gaitasun sozial eta emozionalak eta portaerak emateko orduan. Argi eta garbi onartzen du ikaskuntza soziala eta emozionala (ISE) hainbat diziplina, adin-talde eta ikaskuntza-ingurune barne hartzen dituen zeharkako ikuspegi bat dela, eta

Hezkuntza sektoretik harago, Gomendioak eragin sozial zabalagoa izan dezake, ikasleek aniztasunarekin modu eraikitzailean erlazionatzeko, gorrotoa eta arrazakeria baztertzeko, eta bizitza zibikoan modu esanguratsuan parte hartzeko duten gaitasuna indartzen baitu. Denboraren poderioz, emaitza horiek gizarte-kohesioaren eta erresilientziaren alde egin dezakete, eta, hala, lagundu egiten zaie gizartei gatazkei eta aniztasunari elkarriketaren bidez aurre egiten, eta ez zatiketaren bidez.

tresna orokorragoaren baitan integratzen du, hau da, nolabait osatu eta indartu egiten ditu hezkuntza eraldatzailearen esparruko ahaleginak, Bakerako, Giza Eskubideetarako eta Garapen Jasangarriarako Hezkuntzari buruzko 2023ko Gomendioan zirriborratu bezala.

ISE funtsezkotzat hartzen da harreman positiboak eta portaera-aldaketa sustatzeko, eta horrek aukera ematen die ikasleei emozioak ulertzeko eta adierazteko, enpatia erakusteko, identitateen zentzu inklusiboa garatzeko, erabaki etikoak hartzeko eta harreman osasuntsuak izateko. Frogatuta dago ISEk emaitza akademikoak hobetzeaz eta eskola uztea gutxitzeaz gain, bere benetako balioa norbanakoaren eta komunitatearen ongizateari laguntzea dela. Gizarte-, harreman- eta ekologia-esparruan oinarritzen denean, ISEk ikaskuntza indartu dezake maila indibidualean, erlazionalean eta sistemikoan, baita hezkuntzak bake egonkorra eta garapen iraunkorra sustatzeko duen rola ere.

1. BLOKEA:

Kontzeptu eta arau esparrua

Gomendioaren arabera, bakea eraikitzeke hezkuntzaren ikuspegi holistiko eta sistemikoak ikasten dena eraldatzeaz eta egokitzeaz gain, ikaskuntza gertatzen den inguruneak eta baldintzak ere aldatzea eskatzen du. Horrek ASE prozesu osoan integratzeko aukerak sortzen ditu. Adibidez, kultura-eta arte-hezkuntza tresna pedagogiko gisa erabil daitezke hainbat ikasgaitan, esate baterako historia eta zientzietan, baita gizarte-zientzietan ere, hainbat ikuspegi eta bizimoduaren ulermena sustatzeko eta, hala, ulerkortasun faltak sortzen dituen gatazkak murrizteko. Beste adibide bat munduko pentsamendu kritikorako on-line alfabetatze mediatikoa eta informazionala da. Bestetik, klima-aldaketari buruzko hezkuntza ISEn sar daiteke klima-justizia sustatzeko eta hezkuntza esperientziala hartzeko,

ikaskuntza-ingurunea aire zabalera eramateko eta komunitateekiko loturak eta kide izatearen zentzua sustatzeko.

Azken batean, Gomendioak sistema osoak hezkuntza eraldatzeko egiten duen ahalegina adierazten du, gorrotoa eta gatazkak elikatzen dituzten desberdintasunei, bidegabekeriei eta bidegabekeriei aurre eginez, eta, aldi berean, ikasleei beren komunitateetan bakea eraikitzeke behar dituzten ezagutzak, gaitasunak, balioak eta portaerak emanez. Hainbat hamarkadako esperientzian oinarrituta, hezkuntzaren ikuspegi partekatua eskaintzen du —194 herrialdek babestua—, bakea, giza eskubideak eta garapen jasangarria sustatzeko sortua.

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

3. HAURREN ESKUBIDEETAN OINARRITUTAKO HEZKUNTZA-SISTEMAK, BAKEA ETA TOLERANTZIA SUSTATZEKO: IKUSPEGI GLOBALA

EGILEAK:

Sulini Sarugaser. Giza Eskubideen Ofiziala, Haur eta Gazteen Eskubideen Unitatea, Nazio Batuen Giza Eskubideetarako Goi Komisarioaren Bulegoa.

Aitana Jáñez Pedrayes. Nazio Batuen Giza Eskubideetarako Goi Komisarioaren Bulegoko aholkularia eta haurrentzat egokitutako Bake Hezkuntzari buruzko "Bakearen Trena" txostenaren egilea.



SARRERA

Gaur egungo hurrek aurrean duten ingurunea konplexua da. Ezaugarri hauek ditu, besteak beste: desberdintasunak, diskriminazioa, indarkeria, gizarte-aldaketa azkarrak eta desinformazioaren mehatxu gero eta handiagoa, gorroto-diskurtsoa eta lineako jazarpena. Haurren eskubideetan oinarritutako hezkuntza-sistemak printzipio hauetan oinarritzen badira –diskriminaziorik eza, genero-berdintasuna, inklusioa eta kulturaren garrantzia– erantzun eraginkorra ematen diete goian aipatutako erronka horiei. Hezkuntza segurua, solidarioa eta giza eskubideetan irmoki errota denean, diskurtso kaltegarriak aurre egiteko eta gizarte baketsu, inklusibo, kohesionatu eta oparoetan laguntzeko beharrezkoak diren balioak, eskumenak eta erresilientzia ematen dizkie haurrei.

Hori da Nazio Batuen Giza Eskubideen Kontseiluak 2025erako eskatutako txostenaren ondorio nagusia, gai honi buruzkoa: «*Kalitatezko Hezkuntza irisgarria, inklusiboa, ekitatiboa eta bakerako eta tolerantziarako haur guztientzat, bereziki egoera zaurgarrienetan daudenentzat*».¹ Txostena egiteko hainbaten ekarpenak jaso dira: estatuenak, Nazio Batuen barneko entitateetan, giza eskubideen aldeko erakunde nazionalenak, gizarte zibilarenak eta haurrenak ere bai. Horrekin guztiarekin hezkuntza-eskubideetan oinarritutako munduko esperientziak jasotzen ditu txostenak; baita haurren eskubideetan oinarritutako hezkuntza-sistemen garapenean eta aplikazioan izandako mundu mailako esperientziak ere, beti ere gizarte baketsu eta justuak eraikitzeko asmoz.

¹ ACNUDH, «Bakerako eta tolerantziarako hezkuntza eskuragarri, inklusibo, ekitatibo eta kalitatezkoa haur guztientzat, bereziki egoera ahulenean daudenentzat» ([A/HRC/59/33](#)) (2025eko apirilaren 28a).

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

BAKERAKO HEZKUNTZARI BURUZKO NAZIOARTEKO ARAU-ESPARRUA

Hezkuntzak bakea sustatu behar duela dioen printzipioa Bigarren Mundu Gerraren osteko nazioarteko sistemaren funtsezko dogma izan da. Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak (1948) lehen aldiz esan zuen hezkuntzak herri guztien arteko ulermena, tolerantzia eta adiskidetasuna sustatu behar dituela. Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunak (1966), gerora, indar juridikoa eman zion asmo horri, parte hartu zuten estatuek behartu baitzituen hezkuntza ikasle guztientzat kulturalki egokia, diskriminaziorik gabea eta kalitate onekoa izan dadin bermatzera. Bakerako kalitatezko hezkuntzak giza duintasuna, berdintasuna, aniztasunarekiko errespetua eta erlijio edo sinesmen askatasuna sustatzea eskatzen du.

Haurren Eskubideei buruzko Konbentzioak (1989), 196 herrialdek berretsiak, esparru hori indartu zuen, betebeharrak xeheak eta lotesleak ezarri baitzituen haur guztientzako kalitatezko hezkuntza eskuragarri, inklusibo, ekitatibo eta bakerako eta tolerantziarako hornitzeari buruz. Estatu sinatzaileei exijitzen die ikaskuntza-inguruneak eskaini ditzatela, giza eskubideen errespetua susta dezaten, ulermena eta tolerantzia susta ditzaten, eta haurrak presta ditzatela gizarte aske batean bizitzeko arduratsua izateko. Konbentzioak diskriminaziorik gabeko hezkuntza-ingurune inklusiboak eskatzen ditu, haurrak indarkeria-mota guztien aurka babestea, eta haurrei eragiten dieten gai guztietan beren iritziak emateko eskubidea bermatzen die.

Printzipio horiek UNESCOren tresnen bidez ere aplikatzen dira, hala nola *Nazioarteko ulermenerako, lankidetzarako eta bakerako hezkuntzari eta giza eskubideei eta oinarrizko askatasunei buruzko hezkuntzari buruzko Gomendioa*, bai eta Nazio Batuen Batzar Nagusiak adostutako Giza Eskubideetan oinarritutako Hezkuntzarako Mundu Programaren² bidez ere. Garapen Jasangarriko 2030 Agendak hezkuntzaren bake-helburuak finkatzen ditu munduko garapen-lehentasunen artean. 4.5. eta 4.7. xedeei eskatzen diete estatuei hezkuntza inklusibo eta ekitatiboa bermatzea eta ikasle guztiei beharrezko ezagutzak eta trebetasunak ematea printzipio hauek sustatzeko: garapen jasangarria, giza eskubideak, genero-berdintasuna, bakearen eta indarkeriarik ezaren kultura, munduko herritarrak eta kultura-aniztasunaren estimua.

Nazio Batuen Segurtasun Kontseiluaren ebazpenek, gainera, azpimarratzen dute hezkuntzak eginkizun eraldatzailea duela haurrak ahalduzko orduan, gizarteratzea sustatzeko eta gatazken prebentziorako eta bake iraunkorrerako oinarriak sendotzeko.

Oro har, tresna horiek diote bakerako hezkuntza ez dela ekimen periferikoa. Nazioartean adostutako arauen funtsezko dimentsio bat da, eta ezinbestekoa haurren giza eskubideak gauzatzeko eta gizarte jasangarriak, inklusiboak eta seguruak eraikitzeko orduan.

MUNDU MAILAKO ERRONKEK BAKERAKO HEZKUNTZAREN BEHARRA AREAGOTZEN DUTE

Gaur egungo baldintza globalak direla eta, bakerako hezkuntzaren beharra erabateko lehentasuna da herrialde guztientzat. Mundu osoko haurrek diskriminazioa jasaten dute eskolan eta komunitatean, hainbat faktore direla medio: generoa, jatorri etnikoa, ezgaitasuna, hizkuntza, erlijioa, migrazio-egoera edo testuinguru sozioekonomikoa. Desberdintasun horiek hainbat modutan geratzen dira agerian: hezkuntza eskuratzeko zailtasunetan, eskola-ingurune ez seguruetan eta politika eta praktika baztertzaileretan.

Eta diskriminazio horrek arazo gehiago ekartzen ditu: gizartearen polarizazioa, egonezinerako arrazoiak sendotzea eta gizarte-kohesioaren haustura.

Bestetik, desinformazioak eta informazio okerra zabaltzeak –Interneten ere bai– arrisku gehiago sortzen ditu. Haurrak narratiba oker edo kaltegarrien eraginpean daude, eta horrek estereotipoak indartu, errealitate sozialak desitxuratu eta zatiketak sakondu ditzakete. Anplifikazio algoritmikoak eta

² A/RES/59/113a.

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

komunikazio digitalaren abiadurak areagotu egiten dituzte kalte horiek, eta, askotan, haurrek ez dute beharrezko tresnarik izaten edukiak ebaluatzeko edo alborapenak ezagutzeko eta iritzi independenteak eratzeko. Informazio engainagarriaren eraginpean egoteak eragin kaltegarria izan dezake haurrek bakea sendotzen modu eraikitzailean parte hartzeko duten gaitasunean.

Errealitate horiek agerian uzten dute pentsamendu analitiko kritikoa, alfabetizazio mediatiko eta digitala eta ikaskuntza sozioemozionala sustatzearen garrantzia hezkuntza-sistemetan. Gaitasun horiek aukera ematen diete haurrei informazio-ekosistema konplexuetan nabigatzeko, eduki kaltegarriak ezagutzeko, informazio-iturriak ebaluatzeko, narratibak nola eratzen diren ulertzeko eta besteekin arduraz erlazionatzeko. Gaur egungo testuinguruan, bakerako kalitatezko hezkuntzaren ezinbesteko osagaiak dira.

HAURREN ESKUBIDEETAN OINARRITUTAKO ETA BAKERA BIDERATUTAKO BAKERAKO HEZIKETAREN IKUSPEGIAREN ELEMENTUAK

Haurren eskubideetan oinarritutako bake-hezkuntzaren ikuspegiak printzipio hauek ditu oinarri: diskriminaziorik eza, berdintasuna, inklusioa eta garrantzi kulturala, haurren parte-hartzea eta indarkeriarik eza.

Hezkuntza-politikek berdintasuna bermatu behar dute, oztopoak aktiboki ezabatu behar dituzte eta ikaskuntza-ingurune seguruak eta inklusiboak sortu, haur guztiek aurrera egiteko aukera izan dezaten. Ikasketa-planek eta irakaskuntza-metodoek haurrengan zentratuta egon behar dute, bilakaeran dituzten gaitasunei erantzun behar diete eta testuinguruan kokatu behar dira, ikasleen errealitate sozial, kultural eta linguistikoak islatzeko, herri indigenak eta gutxiengo etniko, erlijioso eta linguistikoak barne. Ikasketa-planen edukia tokiko testuinguruetara egokitzeak kultura-nortasunarekiko errespetua sustatzen du, egokitasuna indartzen du eta haurrek askotariko gizarteetan eta kultura anitzekoetan parte hartzeko duten gaitasuna indartzen du.

Ikaskuntza sozioemozionalak eta pentsamendu kritikoak enpatia, errespetua eta erresilientzia sustatzen dituzte. Hainbat ikuspegirekin elkarreraginean aritzean eta estereotipoak zalantzan jartzean, haurrek aurreiritziei aurre egiten ikasten dute, baita indarkeriaren edo bazterketaren erakargarritasunari aurre egiten ere. Giza eskubideetan oinarritutako hezkuntzak printzipio unibertsalak eta bizitako esperientzia lotzen ditu, parte hartzeko eta esperientziak izateko metodoen bidez, hala nola elkarrizketaren, rol-jokoen, lankidetzaren eta gogoetaren bidez. Ikuspegi horiek gatazkak modu konstruktiboan konpontzeko, elkar ulertzea sustatzeko eta besteen duintasuna eta eskubideak defendatzeko beharrezkoak diren trebetasunak lantzen dituzte.

Eskola-ingurune segurua, inklusiboa eta ez-biolentoa funtsezkoa da hezkuntza irisgarria, inklusiboa, ekitatiboa eta kalitatezkoa izan dadin. Estatuek indarkeriari aurrea hartzeko politikak, kontuak emateko mekanismoak eta haurren eskubideak defendatzen dituzten gobernantza egiturak indartzen inbertitu behar dute.

NAZIO-ERREALITATE DESBERDINEI ERANTZUNGO DIEN ESPARRU GLOBALA

Nazio Batuen Giza Eskubideen Bulegoaren txostenak munduko eskualde guztietako etorkizun handiko jarduera-sortazabalanabarmentzen du. Txosten horrek erakusten du hainbat estatuk haurrearen eskubideetan oinarritutako hezkuntza-sistemak garatzen ari direla pixkanaka, alfabetatzeaz eta aritmetikaz harago, eta bakea, elkartasuna eta inklusioa sustatzen

dituztela. Kolonbia, Mexiko, Mali, Lituania, Eslovenia, Maurizio eta beste hainbat herrialde ohiko lorpen akademikoetatik harago doazen ereduak bultzatzen ari dira, eta hezkuntzaren ikuspegi holistikoak hartzen dituzte, zeinak integratzen baitituzte kulturaren eta testuinguruaren egokitzapena, giza eskubideak eta bakea zeharkako elementu gisa, ikaskuntza

2. BLOKEA:

Txosten eta ikuspegi globalak

sozioemozionala, komunitate-ikuspegi integralak, alfabetizazio mediatikoa, genero-berdintasuna, irakasleen prestakuntza indartzea eta haurren parte-hartze esanguratsua.

Kolonbian biktimen eta komunitate marjinauen ahotsen bidez bakerako eta memoriarako hezkuntza txertatzeak erakusten du nola iraganeko kalteak sendatzen eta etorkizuneko indarkeria prebenitzen lagun dezaketen bizi izandako errealitateetan oinarritutako ikasketa-planek. Mexikoko hezkuntza-eredu komunitario eta multikulturalak, batetik, eta Mauriciok bere ondare aberatsa balioan jartzeak, bestetik, erakusten du kulturari dagokionez garrantzitsua den ikaskuntzak gizarte-kohesioa eta pertenezia-sentimendua indartzen dituela. Lituaniak eta Esloveniak berdintasuna, talde ahulenen inklusioa eta garapen sozioemozionala eskolatze-maila guztietan txertatzen dituzten lege-eta curriculum-bermeen garrantzia azpimarratzen dute; Mexikok eta Lituaniak itxaropena pizten duten emaitzen berri ematen dute, indarkeriari aurre egiteko eta ikaskuntza-ingurune segurukoak sustatzeko

irakasleen prestakuntzan egindako inbertsio iraunkorrari esker.

Alfabetatze digitalean eta lineako segurtasunean berrikuntzak indartzen ari dira, oro har. Horren adibide batzuk aipatuko ditugu hemen: Finlandiako hezkuntza aitzindari izaten ari da alfabetatze mediatikoaren alorrean; Brasil gero eta gehiago egiten ari da eskoletan sare sozialen bidez indarkeriari eta estremismoari aurre egiteko; Italiak, berriz, lineako jokabide arduratsua sartu du ikasketa-plan nazionalean. Horrek guztiak agerian uzten du gero eta gehiago onartzen dela haurrek prest egon behar dutela gero eta polarizatuagoa eta digitalagoa den mundu batean moldatzeko.

Munduan nabarmentzen diren adibide horien artean, Euskal Herria ere nabarmendu zen, UN Etxeak eta euskal gazteek egindako ekarpenari esker, memoria, adiskidetzeta eta elkar ulertzea ardatz dituzten hezkuntza-ekimenengatik.

EUSKAL HERRIA: GLOBALAREN ETA TOKIKOAREN ARTEAN ZUBIAK ERAIKIZ

Bakera bideratutako eta haurren eskubideetan oinarritutako hezkuntzaren agenda globalak bat egiten du eta lotura handia du Euskal Herriaren esperientzia historikoarekin, erakunde konpromisoekin eta egungo hezkuntza-lehentasunekin. Hezkuntza ekitatiboari eta kulturalki esanguratsuari ematen zaion garrantziak, eta haurrek bake-eragile gisa duten eginkizuna azpimarratzeak lotura zuzena dute tokiko hainbat eztabaida eta ekimenekin, adibidez: oroimenari, belaunaldien arteko transmisioari, hezkidetzari, arrazakeriaren aurkako borrokari eta pedagogia inklusiboari buruzko hainbat ekimenekin. Gaur egun testuinguru ekonomiko eta politiko egonkorra eduki arren, Euskal Herriak, bere panorama sozial eta kultural gero eta anitzagoarekin, mundu mailan nabarmentzen diren erronka konplexuetariko asko ditu aurrean: indarkeriaren aztarnak, Interneten eduki kaltegarri eta polarizatuen eraginpean egotea eta egiturazko desberdintasunek irautea, arrazakeria edo genero desberdintasuna kasu, diskriminazio modu ezberdinen artean. Euskal Autonomia Erkidegoarentzat, agenda globalak, arau-oinarri bat eskaintzeaz gain, abian dauden

eraldaketa-prozesuetan sakontzeko aukera ere ematen du.

Eskualdeko esparru juridiko, politiko eta programatiko zabalak, besteak beste, Udaberri 2024 Plana, Gizalegezko akordioa, hezkidetzari buruzko legedia eta kulturartekotasun eta inklusio estrategiak, Nazio Batuen Giza Eskubideen Bulegoak nabarmentzen dituen funtsezko osagaietako asko islatzen dituzte dagoeneko, haurren eskubideen ikuspegitik hezkuntza sistemetan bake kultura integratzeko.

EAEko hezkuntza-politikek oinarri bereziki sendoak eskaintzen dituzte: eskola-jazarpenari eta ziberjazarpenari aurre egiteko protokoloak; haurren aurkako indarkeriaren aurkako estrategiak; ongizate emozionalari lehentasuna ematea; balio digitalen gainerako prestakuntza; LGTBI+ ikasleak eta haien familiak inklusiora eta laguntzera bideratzea; genero-indarkeriaren biktimak babesteko eta laguntzeko neurriak; eta ikasle erromani edo ijitoen eskolatzea hobetzeko jarraibide zehatzak, kultura arteko ikasketa-

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

planak barne, historia eta kultura erromania integratzen dituztenak. Adi-adian, Herenegun, Uztartu eta Etikasi bezalako programek, gizarte zibil antolatuekin elkarlanean, mundu mailan nabarmentzen den bakerako hezkuntza mota, oroimenean oinarritua eta testinguruan kokatua, adierazten dute.

Ahalegin horiek, oro har, bat datoz hezkuntza-sistema osoan bakerako hezkuntza txertatzeko konpromiso orokorrekin. Hasi pertsonen arteko eta komunitateko ekimenetatik eta giza eskubideetan, inklusioan

eta memoria kolektiboan oinarritutako egiturazko erreformetaraino. Txosten globalak komunitate-ikuspegietan eta metodologia parte-hartzaileetan duen enfasiak euskal ekosistemaren indarguneak islatzen ditu: gobernuaren, hezkuntza-erakundeen, gazte-erakundeen, giza eskubideen elkarleen eta tokiko komunitateen arteko lankidetzak luzeak. Horrela, euskal esperientziak mundu mailan funtsezkoa den ideia bat berresten du: bakerako hezkuntza ezin da izan eskolen ardura eskusiboa, ekintza koordinatua eta sektore anitzekoa eskatzen du.

ETORKIZUN ERALDATZAILE BATERANTZ BAKERAKO HEZKUNTZAN

Gero eta polarizazio, indarkeria, diskriminazio eta arrisku digital handiagoek markatutako testinguru global batean, haur guztiek giza eskubideak, tolerantzia eta bizikidetzak baketsua sustatzen dituen hezkuntza izateko duten eskubidea premiazkoa eta funtsezkoa da. Gobernuak ez badute bermatzen haurren eskubideetan oinarritutako hezkuntza inklusiboa, irisgarria, kulturari dagokionez garrantzitsua eta kalitatezkoa, haurren giza eskubideen gozamina ahultzeko arriskua dago, eta gizarte-kohesioa eta gizarte osoarentzako bakearen epe luzeko egonkortasuna mehatxatzen dira. Nazio Batuen Giza Eskubideen Bulegoaren txostenak arreta berezia eskaintzen dio indarkeria, estigmatizazioa edo bazterkeria jasaten duten haurrek kalitatezko hezkuntzaren onurak bete-betean eta era berean jasoko dituztela bermatzeari, bai eta gainbegiratze-mekanismoak, haurren parte-hartzea eta sektoreen arteko lankidetzak hezkuntza-politikaren funtsezko zutabe izaten jarraitzen dutela bermatzeari ere.

Bakerako hezkuntza-sistema eraldatzaile baterantz aurrera egiteko, lankidetzak sakonagoa behar da agintarien, eskolen, unibertsitateen, gizarte zibilaren eta familien artean. Horrek esan nahi du bere inplementazioari baliabide egokiak ematea, traumari buruzko pedagogia informatuak eta diskriminazioaren aurkakoak indartzea, memoriari buruzko hezkuntza unibertsala eta ez hautazkoa dela bermatzea, eta irakasle eta hezitzaileei konplexutasunari, aniztasunari eta gatazkei heltzeko beharrezko trebetasunak ematea. Txostenaren gomendioek ibilbide-orri argi bat eskaintzen dute Euskal Herriko hezkuntza-eraldaketaren hurrengo faserako: dauden indarguneak sendotzea, egiturazko

desberdintasunei heltzea eta sektore arteko konpetentziak eta konpetentzia digitalak zabaltzea.

Euskal kasuak erakusten duenez, bakerako hezkuntza ez da lorpen estatikoa, etengabeko ahalegin kolektiboa baizik, borondate politikoa, komunitatearen konpromisoa eta haurren parte-hartze aktiboa eskatzen dituen. Haren esperientziak erakusten du arrazoi politikoengatik hainbat hamarkadatan jasan duen indarkeriaren ondorioz sortutako eskualde batek memorian, elkarriketan, giza eskubideetan eta aniztasunean oinarritutako hezkuntza-ekosistema bat sor dezakeela, eta, aldi berean, gizarte-erronka berriei heltzeko tresnak garatzen dituela eta haur guztiek, jatorria, identitatea edo esperientzia edozein direla ere, bake-kultura sustatzen duen hezkuntzaz berdin balia daitezen bermatzen duela.

Bakerako hezkuntza ez da hautazko gehigarria, irakasten dugunaren eta irakasten dugunaren, haurrek ikasteko duten moduaren eta gizarteek aurrera egiteko duten moduaren eraldaketa sistemikoa baizik. Hezkuntza horretan, haurrek beren eskubideak aitortzen dituzte, eta eginkizun aktiboa hartzen dute aldaketa-eragile gisa, beren komunitateei ekarpen garrantzitsuak egiteko gaituta, behar dituzten aukerak, baliabideak eta laguntza ematen zaizkienean. Bakea egunero eraikitzen da ikasgeletan, jolastokietan eta espazio komunitarioetan, eta ardura kolektiboa eskatzen du. Haurren eskubideen nazioarteko esparruarekin bat egiteak etorkizunerako bide eraldatzailea eskaintzen du: hezkuntza, gure etorkizun komunean epe luzerako inbertsio gisa, duintasun, berdintasun eta bake iraunkorraren eragile bihurtzen da egungo eta etorkizuneko belaunaldientzat.

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

GORROTO-DISKURTSOEI AURRE EGITEKO HEZKUNTZA-SISTEMAK ERALDATZEA

EGILEA:

Miren González-Bals. Gorroto-diskurtsoari eta Herritartasun Digitalari buruzko Proiektuen Ofizial orde, Herritartasun Globalerako Hezkuntza Atala, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.



Gorroto-diskurtsoak fenomeno konplexua dira. Alde batetik, horien gorakada arriskua da berez,

eta bestetik, gero eta sakonagoak eta errotuagoak diren polarizazio-dinamika sozialen ondorio ere bai, aurrerapen teknologikoei areagotuta, gainera.

“Diskurtsoaren” ikuspegia nagusitzen bada ere, diskriminaziozko eta gorrotoan oinarritutako adierazpen-modu horiek ez dira hizkuntzaren esparrura mugatzen: gorroto-diskurtsoen eta gorroto-krimenen arteko lotura oso dokumentatuta dago.¹ Gorroto-diskurtsoak egin ostean, askotan, talde eta gizabanako jakin batzuei zuzendutako indarkeria-ekintzak etortzen dira, pertsona horiei gizatasuna kendu eta kalte psikologikoak eraginez. Eta, jakina, erasoen eskalaren eta hedaduraren arabera, inpaktu esanguratsuak eragin ditzakete komunitate osoetan, ikaskuntzako, garapeneko eta bizitzako inguruneetan eraginez.

GORROTO-DISKURTSOAREN DEFINIZIOA

Ez dago nazioartean adostutako “gorroto-diskurtsoaren” definizio legalik, eta horren kontzeptualizazioak eztabaida eragiten du, zaila baita oreka egokia lortzea adierazpen-askatasunerako eskubidearen eta gizabanakoak eta taldeak diskriminazioaren eta erasoen aurrean babestearen artean.

Gorroto-diskurtsoari buruzko Nazio Batuen Estrategiak eta Ekintza Planak honela definitzen du: “pertsona baten edo talde baten identitateagatik, hau da, erlijio, etnia, nazionalitate, arraza, kolore, jatorri, genero edo bestelako identitate-faktoreagatik pertsona edo talde baten aurka hizkuntza gutxiesgarria edo diskriminatzailea erabiltzen duen ahozko, idatzizko edo jokabidezko komunikazio-mota oro”.²

Giza eskubideen aurkako iraina eta gorroto-diskurtsoak gizartearen garapen baketsu eta iraunkorrerako dakarren oztopo nabarmena dela ulertuta,³ NBEK 2019ko ekainaren 18an **Gorroto**

Diskurtsoaren aurkako Estrategia eta Ekintza Plana plazaratu zuen, fenomeno konplexu horri aurre egiteko diziplina anitzeko ikuspegiak proposatuz. Ekimen honen abiapuntua da aitortzen dela gobernuak eta

1 Ikus: United Nations, Human Rights Council (2015). Report of the Special Rapporteur on minority issues, Rita Izsák. 5 January. A/HRC/9/13. Hemen eskuragarri: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/28/64; edo The United Nations Framework of Analysis for Atrocity Crimes: A tool for prevention (2014), Hemen eskuragarri: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/about-us/Doc.3_Framework%20of%20Analysis%20for%20Atrocity%20Crimes_EN.pdf

2 Nazio Batuak (2019). Gorroto Diskurtsoaren Aurkako Borrokarako Nazio Batuen Estrategia eta Ekintza Plana. Hemen eskuragarri: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_ES.pdf

3 Antonio Guterres, 2025eko ekainaren 17a: <https://news.un.org/en/story/2025/06/1164501>

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

plataforma teknologikoek ordura arte garatutako estrategiek ez zituztela esperotako erantzunak eman, gorroto-diskurtsoen hazkunde etengabeak agerian uzten duen bezala.

Estrategiak eta Ekintza Planak azpimarratzen dute gorroto-diskurtsoa bultzatzen duten kausei eta faktoreei aurre egin behar zaiela, bai eta diskurtsoaren eraginak arindu behar direla ere. Horretarako, NBEko agentzia eta programa guztien arteko baliabideen

zeharkako koordinaziorako deia egiten dute, bakoitzaren aginduen eta ekintza-eremuen arabera.

Ikuspegi berri eta sakonago horrek agerian uzten du neurri legegileak, gorroto-patroien azterketa eta bitarteko tradizionalak eta lineako plataformetako edukien moderazioa ez direla nahikoak berez, eta gorrotoaren egiturazko kausei eragiten dieten estrategiekin osatu behar direla. Puntu horretan, hezkuntzak funtsezko zeregina dauka.

HEZKUNTZAREN ROLA GORROTO-DISKURTSOARI AURRE EGITEKO ORDUAN

Estrategiak eta ekintza-planak hezkuntzak gorroto-diskurtsoari aurre egiteko duten rola azpimarratzen dute. Hezkuntza-sistemek gorrotoaren aurrean eta dinamika baztertzailen aurrean herritar erresilienteak prestatzeko duten potentziala agerian geratzen da Garapen Iraunkorreko 4. Helburuaren 4.7 xedean, eta sakonkiago garatzen da Bakearen, Giza Eskubideen eta Garapen Jasangarriaren aldeko Hezkuntzari buruzko 2023ko Gomendioan, aurreko kapituluetan azaldu den bezala. 2023ko Gomendioak esplizituki nabarmentzen du hezkuntzaren rola eginkizun honetan: "(...) desinformazioari eta informazio okerrari, gorroto diskurtsoari, indarkeria mota guztiei, genero indarkeriari, eduki kaltegarriari eta online abusu eta esplotazioari aurre egitea".⁴

Hezkuntzak kokapen pribilegiatua du, gorroto-diskurtsoaren oinarri diren aurreiritziak eta estereotipoak ikusarazteko duen gaitasunagatik, ikasleei zein irakasleei hori kritikoki aztertzen eta jorratzen lagunduz. Munduko Herritartasunerako Hezkuntza (MHH) bezalako hezkuntza-ikuspegiek gorroto-diskurtsoaren arriskuei, kalteei eta ondorioei buruzko kontzientzia indartu dezakete, bai eta diskurtso hori identifikatzeko eta horri aurre egiteko gaitasuna garatu ere, adibidez, pentsamendu kritikoaren, ikaskuntza sozial eta emozionalaren eta herritartasun digitalerako hezkuntzaren bidez.⁵

Hala ere, gorroto-diskurtsoa ez da desagertuko haren ondorioei erantzunez bakarrik; prebentzioa ere behar

da. Horretarako, gorrotoak aurrera egin ezin dezakeen gizarte-giroa sustatu behar da, ikaskuntza-ingurune inklusiboak eta kalitatezkoak bermatuz, eta giza eskubideen errespetua eta aniztasunaren onespren positiboa sustatuz. Helburu hori hezkuntza-ikuspegi integral baten bidez bakarrik lor daiteke, hezkuntza-sistemaren osagai guztietan egiturazko kausak eta gorroto-adierazpenak aldi berean jorratuz.

Bestetik [Politikak formulatzeko UNESCOren gidak](#), Genozidioaren Prebentzioari buruzko NBEko Aholkulari Bereziaren Bulegoarekin lankidetzan garatuak, gorroto-diskurtsoari zeharkako ikuspegi honetatik heltzeko orientabide praktikoa eskaintzen ditu:

> **Hezkuntza-politiken eremuan**, UNESCOk azpimarratzen du gorroto-diskurtsoari aurre egitea lehentasun nazional eta global gisa ezarri behar dela, erabaki politikoen maila gorenek esplizituki babestuta. Horretarako, gorrotoaren aurkako plan nazionalak hezkuntza-erantzunak txertatu behar dira, curriculum ofizialekin eta 2030 Agendarekin lotutako era guztietako estrategiekin lerrokatu behar dira. Politikek adierazpen askatasunaren defentsa eta diskriminazioaren aurkako babesa orekatu behar dituzte, giza eskubideetan oinarritutako herritartasun digitala eta globala sustatuz.

4 UNESCO (2023). *Bakearen eta Giza Eskubideen aldeko Hezkuntzari, Nazioarteko Ulermenari, Lankidetzari, Oinarritzko Askatasunei, Munduko Herritartasunari eta Garapen Iraunkorrari buruzko Gomendioa*. Hemen eskuragarri: <https://www.unesco.org/es/legal-affairs/recommendation-education-peace-and-human-rights-international-understanding-cooperation-fundamental?hub=87862>

5 UNESCO, Genozidioa Prebentzeko Nazio Batuen Aholkulari Bereziaren Bulegoa, (2022) *Addressing hate speech: educational responses*. Hemen eskuragarri: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382290?posInSet=3&queryId=7557fc86-8e1f-4a79-9e3d-b9903b099cd7>

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

- > **Curriculumari eta hezkuntza-baliabideei** dagokienez, gorroto-diskurtsoari, adierazpen-askatasunari eta giza eskubideei buruzko edukiak esplizituki sartzea proposatzen da, bai ikasgai espezifikoetan, bai zeharka. Curriculumak eta materialak aldian behin berrikustea funtsezkoa da estereotipoak, alborapenak eta hizkuntza baztertzailerak ezabatzeko, eta ikuspegi desberdinak, iraganeko indarkerien historiak eta historikoki baztertuta egon diren taldeen esperientziak sartzeko. Partaidetza-metodologiei, kasu-azterketetan eta esperientzia-ikaskuntzan oinarritutakoek, ikasleek gorroto-dinamiken etapetan posizionatzeko eta horiek identifikatzeko, baztertzen eta indargabetzen ikasteko duten gaitasuna indartzen dute.
- > **Hezitzaileen gaitasunen garapena** da beste dimentsio nagusietako bat. Hasierako eta etengabeko prestakuntzak ezagutzak, trebetasunak eta konfiantza eman behar dizkie ikastetxeetako irakasle eta zuzendariei, elkarrikketa zailak kudeatzeko, espazio seguruak sortzeko eta eztabaidei ekiteko zatiketak indartu gabe.
- > **Erakundeen gaitasunei dagokienez**, UNESCOk "eskola-ikuspegi integrala"⁶ sustatzen du, hau da, gorroto-diskurtsoa esparru ugarian jorratzearen aldeko apustua egiten du: barne-politikan, eguneroko errutinetan, curriculumetik kanpoko jardueretan eta eskola-kultura inklusiboetan. Erakundeek mekanismo argiak izan behar dituzte prebentziorako, kaltetutako pertsonei laguntzeko eta egunerokoan gertatzen diren gorabeheren erantzuteko, elkartasuna eta ongizate kolektiboa lehenetsiz.
- > Azkenik, **aliantzak** ekintza horien irismena eta iraunkortasuna handitzen dute. Familiarikiko, komunitatearikiko, gizarte zibilarekiko, sektore pribatuarekiko, akademiarekiko eta plataforma digitalekiko lankidetzak ebidentzian oinarritutako ikuspegiak ahalbidetzen ditu, testuinguruan kokatuak eta epe luzeak, eskola barruan eta kanpoan gorroto-diskurtsoa prebenitzeko eta indargabetzeko hezkuntza-gaitasuna indartuz.

UNESCOREN AHALEGINAK GORROTO-DISKURTZOARI HEZKUNTZAREN BIDEZ HELTZKO

UNESCOK diziplinarteko ikuspegi baten bidez heltzen dio gorroto-diskurtsoari. Ikuspegi horren barruan sartzen dira espazio digitalak arautzen dituzten politiken eta erakundeen arduradunen gaitasunak garatzea, plataforma digitalekin lan egitea eta hezkuntza-arloko esku-hartzeak. Hezkuntza-ikuspegiaren artean daude Munduko Herriartasunerako Hezkuntza (Herriartasun Digitalerako Hezkuntza barne), alfabetatze mediatikoa eta informazionala edo trebetasun digitaletarako hezkuntza.

Hezkuntza-sistemak eraldatzeko eta indartzeko ahaleginetan, gorroto-diskurtsoari aurrea hartu eta erantzun ahal izan diezaioten, UNESCOren Hezkuntzaren sektoreak, NBEn Genozidioa Prebenitzeko Aholkulari Bereziaren Bulegoarekin lankidetzan, [gida bat](#) garatu du gorroto-diskurtsoari hezkuntzaren bidez aurre egiteko politiken formulazioaren arduradunentzat; eta ondoren, honako baliabide hau garatzen ari da: *Gorroto-diskurtsoari munduko herriartasunerako hezkuntzaren bidez heltzeko gida, hezitzaileentzat*, Nazioarteko Ulermenerako Hezkuntzarako Asia-Pazifikoko Zentroaren laguntzarekin.

Bestetik, baliabide horiek erabiltzeaz gain, funtsezkoa da hainbat eragile garrantzitsurekin batera gaitasunak garatzea, eta ahalegin batzuk egin dira norabide horretan. Esate baterako 2024tik 2025era bitartean, UNESCOK azpieskualdeko eta nazio mailako ekitaldi batzuk antolatu zituen Nepalgo gorroto-diskurtsoarekin lotutako testuingurua eta beharrak mapeatzeko, Asiako hegoaldeko herrialde batzuk kontuan hartuta. Eta beste lanketa bat egin zuen Ekialdeko Afrikako herrialdeetarako, Kenyan. Nepalen kasuarekin jarraituz, kontsulta batzuk egin ondoren, UNESCO alde biko lanean ari da estatu kide parte-hartzaileekin, ekintza-plan nazional zehatzak egiteko eta Nepalen eta Sri Lankan 100 hezitzaile ingururentzat gaitasunak indartzeko jarduera nazionalak antolatzen.

6 UNESCOren eskola-ikuspegiari buruzko informazio gehiago nahi izanez gero, hemen kontsultatu: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000389753;https://openlearning.unesco.org/assets/courseware/v1/1554885be57ff8c7ed500abe187e6eca/asset-v1:UNESCO+UNESCO-04+2021_01+type@asset+block/Whole_school_approach.pdf

2. BLOKEA: Txosten eta ikuspegi globalak

BESTE URRATSBAT: HERRITARTASUN DIGITALA ETORKIZUN DIGITAL BAKETSU ETA IRAUNKORRE TARAKO

Teknologia digitalek, adimen artifizialak barne, pertsonen eta gizartearen bizitzan eragiten jarraitzen duten heinean, bakearen eta garapen iraunkorraren erronkei aurre egiteko hezkuntza-erantzunak lente zabalago batetik birpentsatu behar dira. Dagoeneko ez da nahikoa teknologia kanpo-faktore gisa ulertzea, hau da, lehendik existitzen diren arazoak –gorroto-diskurtsoa, adibidez– areagotzen dituen faktore gisa soilik ulertzea; gaur egun, bizitza garaikidearen egiturazko baldintza da teknologia, digitalaren eta "analogikoaren" arteko mugak gero eta gehiago lausotzen diren testuinguru batean. Egoera horrek hezkuntza-ikuspegi berrituak eskatzen ditu, dimentsio digitala herritarren prestakuntzan kritikoki txertatzeko gai direnak.

Testuinguru honetan, UNESCO **herritartasun digitalerako hezkuntza (DCED)** bultzatzen ari da, teknologia gutako bakoitzean, geure komunitateetan eta planetan duen eraginaz kontziente diren pertsonak prestatzera bideratuta, teknologiarekin modu kritiko, etiko eta informatuan elkarreragiteko

gai direnak. Herritartasun digitala ez da mugatzen trebetasun teknikoen garapenera edo teknologien analisi kritikora; gizarte-eraldaketarako, parte-hartze demokratikorako eta bizikidetza baketsurako duen ahalmena ere aitortzen du.

Herritartasun digitalerako hezkuntza hau hezkuntza-politiketan txertatzeko, arreta berezia eman behar zaie inklusioari, ordezkapenari eta botere-harremanei, batez ere historikoki baztertuta egon diren taldeen kasuan. Ikuspegi horretatik, DCEDk bakerako hezkuntzaren ikuspegi eraldatzailea proposatzen du, ikaslea indarkeria-, bazterketa- eta bidegabekeria-modu digitalak ezagutzeko eta horiei aurre egiteko gaitzen duena, bai eta elkarrizketa, enpatia eta indarkeriarik eza sustatzeko ere, testuinguru digitaletan eta presentzialetan. Horrela, hezkuntza-sistemak konpromiso etikoaren, gizarte-kohesioaren eta erantzukizun partekatuaren eragile gisa bir imajinatzen jarraitzeko esparrua eskaintzen du, elkarlotutako mundu batean.

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

5. ESKOLAK BAKE IRAUNKORRA ERAIKITZEKO ABIAPUNTU GISA: UNESCOREN ASPNET EKIMEN INSPIRATZAILEAK: GAMBIA ETA DANIMARKA

EGILEAK:

Lydia Ruprecht. UNESCOren Eskola Elkartuen Sareko Nazioarteko Koordinatzailea eta UNESCOren ASPnet Unitateko Burua.

Diya Badami. UNESCOn praktikak egin zituen UNESCOren ASPnet Unitatean 2025eko irailetik 2026ko martxora.



Gero eta polarizazio eta desoreka handiagoak markatutako mundu honetan, inoiz baino garrantzitsuagoa da bakearen eta konfiantzaren kultura sustatzea. Hezkuntzak funtsezko eginkizuna betetzen jarraitzen du ahalegin horretan, eta egungo gazterari beharrezko ezagutzak, trebetasunak, balioak, jarrerak eta portaerak ematen dizkio inguruko munduarekin modu eraikitzailean konprometitzeko, bere etorkizuna aktiboki eratuz eta gizarte inklusiboagoak eta tolerantetagoak eraikiz.

Paulo Freireren "Itxaropenaren pedagogia: zapalduen pedagogia birbizitza" liburuan modu adierazgarrian azaltzen den bezala, hezkuntzak ekintzailetza eta aldaketa-gogoak elikatzen ditu. Egokiro bideratu eta bermatuz gero, eraldaketa positiboaren sektore bihurtu daiteke.

UNESCOren Eskola Elkartuen Sarea 70 urtetik gora aritu da koherentzia lanean helburu hori lortzeko, nazioarteko ulermenerako eta lankidetzarako aukerak sortuz hezkuntzako profesionalen, eskola-komunitateen eta ikasleen artean. Gaur egun, 165 sare nazionaletan 10.000 erakunde kide inguru biltzen dira bertan, eta ASPneten helburua bake iraunkorra eraikitzen laguntzea da, UNESCOren balioak eskola kideen ikasgai, proiektu eta politiken erdigunean jarritz.²

Ikuspegi horrek gidatzen du ASPneten lana, eta lehentasunezko hiru arlotan oinarritzen da: Garapen Jasangarrirako Hezkuntza, Kulturartekotasun eta Ondarearen Ikaskuntza eta Herritartasunerako Hezkuntza Globala. Beraz, sareak zuzenean laguntzen du Garapen Jasangarrirako 4. helburua lortzen, Hezkuntza alorrekoa, eta zehazkiago 4.7 xedea.³

¹ *Pedagogy of hope: reliving Pedagogy of the oppressed* - UNESCO Digital Library (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000119167?posInSet=2&queryId=9404297b-7931-450a-aedc-c3b85a6e787f>).

² UNESCOren Eskola Elkartuen Sareari buruzko informazio gehiago nahi izanez gero, bisitatu webgune hau: <https://www.unesco.org/es/aspnet>.

³ 4.7. helburua: "2030erako, ikasle guztiek garapen jasangarria sustatzeko beharrezkoak diren ezagutzak eta trebetasunak eskura ditzaten lortzea, besteak beste, garapen jasangarrirako eta bizimodu iraunkorrerako hezkuntzaren, giza eskubideen, genero-berdintasunaren, bakearen eta indarkeriarik ezaren kultura sustatzearen, herritartasun globalaren eta kultura-aniztasunaren balioespenaren bidez, eta kulturak garapen jasangarriari egiten dion ekarpenaren bidez". Informazio gehiago: <https://globaldoors.org/goals/4-quality-education>.

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

ASPnetek misio hori aurrera eramateko kokapen bikaina du, batez ere eskolak ideien laborategi gisa kontzeptualizatzen dituelako, irakasleak eta ikasleak UNESCOren balioak gorpuzten dituzten proiektu berritzaile pilotuetara bultzatuz eta, aldi berean, herrien eta haien komunitateen bizitzan hobekuntza zehatzak sortuz.

ASPnet programaren beste ezaugarri garrantzitsu bat honakoa da: erakunde kide guztietan "Eskola Planteamendu integralak"⁴ sustatzeko konpromisoa, hezkuntzaren ikuspegi holistikoa azpimarratuz, eskola-curriculumak gainditzeko dituen ikasleak, hezitzaileak, familiak eta tokiko komunitateak bizitza osoan ikasteko jardueretan inplikatzeko. Estrategia horrek egungo mundua gero eta interkonektatua dagoela adierazten du; beraz, hezkuntzak eta bakerako hezkuntzak ikasgelatik harago joan behar dute, munduaren ikuspegi multidiziplinarra, inklusiboa eta kulturartekoa hartzeko.

ASPnet sare globalak aukera ematen die eskolei elkarrengandik ikasteko, kulturen, mugen, denbora-eremuen eta kontinenteen bidez, elkarrenganako konfiantzaren eta lankidetzaren kultura garatzeko.

ASP Munduko Sarea osatzen duten hezkuntza-erakundeek hasitako lan hori ilustratzeko, jarraian, hezkuntzaren inguruko bi ikerketa monografiko nabarmenduko dira, bakerako tresna gisa eta diskriminazioaren eta gorrotoaren aurkako diskurtsoaren aurka. Adibide horiek Gambiako eta Danimarkako ASPnet sare nazionaletatik datoz, eta Sareak bakearen eta konfiantzaren aldeko hezkuntzaren inguruan duen ikuspegiaren alderdiak ilustratzen dituzte. Nahiz eta biak nazionalak izan, gai globalekin lotzen dira. Gainera, bakearen aldeko hezkuntzaren malgutasuna eta nola egokitu daitekeen pertsonen, eskolen eta tokiko testuinguruen beharretara eta egoeretara.

GAMBIA, GAZTEAK ETA EMAKUMEAK BAKEGINTZAN AHALDUNTZEA

2022tik 2023ra bitartean, Gambiako ASP sareak – Gambiako UNESCO Batzorde Nazionalarekin eta UNESCO Klub Federazio Nazionalarekin batera – lan egin zuen ekimen eraldatzaile eta multisektorial hau aurrera eramateko: "Gazteak eta emakumeak inplikatzeko ideologia bortitza eta gorrotagarriari aurre egiteko, genero-berdintasuna eta bakearen eraikuntza sustatzeko prestakuntzaren eta sentsibilizazioaren bidez".

Proiektuaren helburua emakumeen eta gazteen artean ideologia gorrotagarrien arriskuei buruz sentsibilizatzea zen, gizarte baketsu eta inklusiboak eratzeko duten boterea aitortuz eta komunitatearen beharrak aktiboki bere gain hartzeko gaitasuna emanez. Programak pentsamoldeak aldatu nahi zituen, tokiko komunitateei indarkeriaren ideiei aurre egiteko eta genero-berdintasuna onartzeko aukera emanez, eta, aldi berean, mobilizazio aktiboa sustatuz bakea eraikitzeke eta mantentzeko.

Proiektuak emaitza nabarmenak lortu zituen hainbat bazkiderekin eta ASPnet eskoletan, UNESCOren klubetan eta komunitatean oinarritutako erakundeetan parte hartzen dutenengan zentratuta.

600 emakume eta gazte bako bako gehiagok hartu zuten parte tailer eta eztabaida egituratuetan, gazteei eguneroko interakzioetan ideologia bortitza eta gorrotozkoei aurre egiten laguntzeko. Parte-hartzaile horietatik 450 neskek ziren, eta prestakuntza espezializatua jaso zuten beren lidergo eta defentsa trebetasunak eraikitzeke, trebetasun praktikoak eta gizarte generozko arauak zalantzan jartzeko behar duten konfiantza emanez.

Pixkanaka-pixkanaka, proiektuan parte hartu zuten pertsonak beren komunitateetako defendatzaile bihurtu ahal izan ziren, ideologia kaltegarrien aurka hitz eginez, besteak ekimenarekin bat egitera bultzatuz eta estereotipoei aurre eginez.

4 2023ko Gomendioaren aplikazio-gidan zehaztutakoaren arabera ikusita, (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000396358?posInSet=1&queryId=50327a97-5d77-4d8c-9044-4559de3d87d5>), eskola-ikuspegi integralak zera esan nahi du "eskola-bizitzaren alderdi orok bermatzen duela politikaren helburua, hau da, eskola-gobernantzak; edukiek eta metodologiek; instalazioen kudeaketak; lankidetzak egokiak beste eragileekin; eta komunitatearen parte-hartzeak, oro har".

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

UNESCOren tokiko klubek sentsibilizazioa bultzatzen dute, bai hiriguneetan, bai landa-eremuetan, gambiar gazteak berdin arteko hezitzaile izan daitezen bultzatuz. Gizartea sentsibilizatzeko ahalegin horien bidez, 2.800 ikasletik gora trebatu ziren bakea eraikitzeko planteamenduen inguruan, gorrotoaren diskurtsoa eta muturreko narrazioak indargabetzeko.

ASPnet eskolen eta UNESCOren Kluben arteko lankidetzari esker, gazteek bultzatutako hainbat bake-klub sortu ziren, gambiar gazteen artean tolerantzia eta elkarrekiko errespetua sustatzen duten oinarritzko ekintzak gauzatzeko.

Aldi berean, eta ekimenak eragin iraunkorra izan zezan, Gambiako ASPnet ikastetxeetako irakasle eta bideratzaileei erakutsi zitzairen nola integratu bakerako hezkuntza eta genero-berdintasunerako jarduerak beren irakasgai eta ikasgeletan. Horrela lan

eginez, bai gazte taldeekin bai irakasleekin, proiektuak UNESCOren tolerantzia eta errespetu balioak txertatu zituen eskolan.

Azkenik, legeak betearazten dituzten erakundeek eta komunitate-buruek ere parte hartu zuten ekimenean, muturreko mehatxuei eta genero-indarkeriari modu eraginkorragoan erantzuteko trebakuntzaren bidez.

Laburbilduz, erakundeek eta herritarrek elkarrekin aritzean, gazteen eta emakumeen lidergoetan, proiektuari esker honakoa lortu zen: komunitatearen erresilientzia indartzea gorrotozko ideologia bortitzen aurrean, eta genero-berdintasunean aurrera egiteko konpromiso kolektiboa sendotzea. Gainera, sektoreen arteko lankidetzak eta partaidetza-planteamenduek aldaketa positiboa erraztu zezaketela eta gizarte-eragileen arteko konfiantza berreskuratzen lagun zezaketela frogatzen lagundu zuen.



3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

DANIMARKA, UNESCO ENBAXADORE GAZTEAK

UNESCOren [ASPnet Youth Ambassadors project](https://unesco-asp.dk/es/unesco-youth-ambassadors) izeneko proiektua⁵ Danimarkan garatua eta ezarria, gazteek zuzendutako bake-hezkuntzaren eredu bat da, eskolan oinarritua. Proiektu honen bidez, eskola-adineko ikasleek aktiboki sustatu ahal izango dituzte UNESCOk herritartasun globalari, garapen jasangarriari eta kulturen arteko ulermenari buruz dituen oinarritzko balioak.

Urtero, 14-19 urte bitarteko 16 ikasle motibatu aukeratzen ditu ASPnet Danimarkako Koordinatzaile Nazionalak herrialde osoko ASPnet Eskolen artean, Gazte Enbaxadore izateko. Hautatu ondoren, eta bi urteko misioari ekin aurretik, beste gazte eta irakasle batzuek trebatu eta lagundu egiten dituzte haien erantzukizunak beren gain hartzeko.

Gazte enbaxadoreen zeregin nagusia da herrialde osoko hainbat ikastetxetara bidaiatzea, irakasleen eta eskolako zuzendarien gonbidapena jaso ondoren, berdinen arteko ikaskuntza sustatzeko Garapen Jasangarriko 17 helburuen inguruan. Plataforma bat sortzen dute gazteek libreki eztabaidatu eta ikasteko, bai Nazio Batuen Garapen Jasangarriko Agendari buruz, baita haien grina pizten duten beste gai batzuei buruz ere.

Proiektuaren helburu nagusiak ikasleei eta gazteei beren eskola-komunitatean ahotsa ematea eta gazteek UNESCOren balioekiko eta GJHekiko kontzientzia eta konpromisoa sustatzea dira.

ONDORIOAK

Eskualde eta testuinguru desberdinak izan arren, bi kasu hauek hari komun bat dute: gazteek ezagutza, ekintzailatza eta elkarriketarako eta lidergorako aukerak dituztenean, gizarte bidezkoago, inklusibo eta baketsuagoen laguntzaile aktibo bihurtzen dira.

Bestetik, laguntza ematen dute eguneroko irakaskuntza-jardueretarako. Esate baterako, GJHetan oinarritutako unitate didaktikoak sortzen laguntzen dute; edo ikaskuntza aktiboko esperientziak lortzen, UNESCOren Nazioarteko Jardunaldien inguruan antolatutako aurkezpen, tailer eta proiektuen bidez, eta ikasleei aukera ematen diete gure garaian eta adinean "herritar globala" izateak zer esan nahi duen ulertzeko. Ikaskuntza-espazio segurua, inklusiboak eta dinamikoak sortzen dituzte, ikasleek gai sentikorrak (indarkeria, gorroto-diskurtsoa, desberdintasuna eta diskriminazioa) taldean landu eta hausnartzeko. Irakasleek ikusten dutenez gazteek nola kudeatzen dituzten saio horiek eta nola azaltzen dituzten gai konplexuak, haiek ere ikasi egiten dute Gazte Enbaxadoreengandik.

Gazte Enbaxadoreen programak lidergo-modu eraikitzaileak ezartzen ditu, eta ikasleei interesatzen zaizkien gaiak aztertzeraz bultzatzen ditu, inguruko mundua eraldatzen laguntzeko.

Azkenik, gazteek gidatutako programa honek, GJHetan zentratuta, irakasle-ikasle harreman positiboak sustatzen ditu, eta gazteen ekintzailatza-sentimendua garatzen du, konpromiso zibikoari modu positiboan eraginez.

Enbaxadoreek berdinen arteko ikaskuntza errazten dute, konfiantza, enpatia eta elkarriketa irekia bultzatuz, bakerako hezkuntzaren funtsezko elementuak, alegia. Horrela, ekimenak gazteak prestatzen ditu zeregin aktiboa izan dezaten –gaur eta bihar– bake iraunkorraren baldintzak elikatzeko.

Gainera, ASPnet proiektu hauek erakusten dute bakearen aldeko hezkuntza tokiko errealitateetan txertatzeak duen balioa. Bakerako, Giza Eskubideetarako eta Garapen Jasangarriko Hezkuntzari buruzko Gomendioan azpimarratzen den bezala, bizitza osoan ikasteko, elkarriketa bilatzeko

⁵ <https://unesco-asp.dk/es/unesco-youth-ambassadors>.

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

eta giza eskubideak defendatzeko borondatean errotutako praktika bizia da bakea.

Bai Gambiako gorroto-diskurtsoari eta genero-desberdintasunari helduz, bai Danimarkan gazteek bultzatutako trukeen potentzial eraldatzailea irudikatuz, ASPnet ekimen hauek bakearen aldeko hezkuntzan, komunitatearen konpromisoan eta lankidetzan instituzionalean inbertsio iraunkorra egitearen garrantzia ere gogorarazten digute, bakearen eraikuntza hezkuntza-sistemen ezaugarri

iraunkorra izan dadin eta izaten jarrai dezan. Etengabeko konpromisoa da, ez inbertsio puntual bat.

ASPnetek bakearen aldeko hezkuntzaren ikuspegi hori gauzatzeko egiten duen ekarpena ez datza soilik bere irismen globalean, baizik eta tokiko pertsonak eta komunitateak ikastetxeen bidez lotzeko duen gaitasunean, benetako konfiantza, gizarte-kohesioa, errespetua eta mundu bidezkoago, inklusibo, iraunkor eta baketsuago baterako konpromiso arduratsua sustatuz.

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

6. BAKEAREN ALDEKO KULTURA- ETA ARTE-HEZKUNTZAREN BOTERE ERALDATZAILEA

EGILEA:

Cristina Cusenza. Hezkuntza eta Kulturako Ofizial Profesional Juniorra. Herriartasun Globalerako eta Bakerako Hezkuntza Atala, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.



Kulturak eta hezkuntzak zehazten dute pertsonen nola interpretatzen duten mundua, nola ezartzen dituzten harremanak eta nola parte hartzen duten gizartean. Biek dute eragina balioetan, identitateetan eta azkar aldatzen ari diren inguruneetan moldatzeko gaitasunean. Ingurune horiek ezaugarri hauek dituzte: desinformazioa, diskriminazioa, ezegonkortasun sozial eta politikoa, ingurumen-disrupzioak eta eraldaketa demografikoak. Presio horiek zuzenean eragiten diote ikasleek hazteko, elkarri eragiteko eta beren etorkizuna irudikatzeko duten moduari, eta horrek agerian uzten ditu nagusiki ezagutzen transmisioan zentratutako hezkuntza-ereduen mugak. Sistemak errealitate horietara egokitu ahala, gero eta nabarmenagoa da baliabide kultural eta artistikoak aprobetxatzearen garrantzia. Kulturak eta arteek ikaskuntza ez ezik, konplexutasunean nabigatzeko eta aniztasunarekin modu eraikitzailean konprometitzeko funtsezko balio, disposizio eta gaitasunak garatzea ere bultzatzen dute. Esanahia arakatzeko, beren ingurua interpretatzeko, beren nortasuna adierazteko eta aniztasunarekin topo egiteko moduak eskaintzen dizkiete ikasleei, eta, hala, sormena, enpatia,

elkarriketa eta gizarte baketsu eta kohesionatuen oinarriak sustatzen dituzte.

Aintzatespen horrekin bat etorritik, UNESCOko Estatu Kideek kultura- eta arte-hezkuntzaren arloko politiketarako eta praktiketarako mundu-erreferentzia berria eskatu zuten. UNESCOren Kontseilu Exekutiboaren 2021eko erabaki baten ondoren, eskualde guztietako iritzia biltzeko partaidetza-prozesu zabal bat egin zen, 2.300 pertsonatik gora parte hartu zutelarik: ministerioetako kideak, hezitzaileak, kultura-erakundeak, artistak, indigenen jakintzen gordailuzainak, gazte-sareak eta gizarte zibilekoak¹. Haren ekarpenek agerian utzi zituzten bai praktika kultural eta artistikoen bizitasuna, bai bidezko sarbidea, koherentzia eta kalitatea mugatzen jarraitzen duten egiturazko oztopoak. Hezkuntza eraldatzeko konpromiso komuna ere berretsi zuten, ikasleak aniztasuna ulertzeko, desberdintasunak desberdintasun, errespetuz elkar eragiteko eta gizarte baketsu eta iraunkorren alde egiteko prest daudela bermatuz.

Prozesu hori amaitzeko, *Kultura- eta Arte-hezkuntzarako UNESCOren Esparrua*² onartu zen, 125 herrialdek baino gehiagok babestua, Abu Dabin (Arabiar Emirerri Batuak) 2024ko otsailean egindako Kulturari eta Hezkuntzari buruzko Munduko Konferentzian. Markoa mugarria da, eta arte-hezkuntzaren arloan aurretik nazioartean hartutako konpromisoetan oinarritzen da. *Arte Hezkuntzarako Lisboako Ibilbide Orria* (2006) eta *Seulgo Agenda: Arte Hezkuntza Garatzeko Helburuek* (2010) arteek kalitatezko hezkuntzari, kultura-aniztasunari eta gizarte-kohesioari laguntzeko duten zeregina berretsi zuten.

¹ [Kultura eta hezkuntza | UNESCO](#)

² [Kultura- eta arte-hezkuntzarako UNESCOren esparrua - UNESCOren Liburutegi Digitala](#)

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

Markoak kulturaren ikuskera zabalagoa eta holistikoagoa hartzen du, eta praktika artistikoen, ondare biziaren, kultura-adierazpenen eta ezagutza-sistemen espektro guztia ezagutzen du ikaskuntzarako funtsezko elementu gisa. Ikuspegi bat artikulatzen du, non kultura eta arteak ikaskuntza formalean, ez-formalean eta informalean txertatzen baitira, eta aintzat hartzen da inklusioaren, ongizatearen, gizarte-kohesioaren eta bakearen alde egiten duten lana.

Markoak zazpi printzipio gidari ditu oinarri, eta hezkuntza esanguratsu, zuzen eta kulturalki sentikor baterako baldintzak zehazten dituzte. Horien artean, inklusioak eta diskriminaziorik ezak ikasle guztiek aukera kultural eta artistikoez baliatzea bermatzearen garrantzia nabarmentzen dute. Hala ere, testuinguru askotan, egiturazko oztopoek sarbidea mugatzen jarraitzen dute, batez ere desgaitasuna duten ikasleei edo urrutiko inguruneetan edo baliabide gutxirekin bizi direnei. British Council-en «Learning to Change: The Role of Educational Institutions in Fostering Accessibility for Disabled Artists and Cultural Workers» (2023) lanak oztopo horiek Europan duten garrantzia nabarmentzen du, eta erakundeen erreforma iraunkor baten beharra azpimarratzen du. Bere ondorioetan, Markoak oztopoak ezabatzeko eta ikasle guztiek modu oso eta esanguratsuan parte hartzeko aukera izango duten ikaskuntza-inguruneak sortzeko politiken aldeko deia egin du.

Baterako sorkuntza da Markoaren beste printzipio giltzarrietako bat. Azpimarratzen du oso garrantzitsua dela alderdi interesdun ugari —hezitzaileak, artistak, kulturako profesionalak, komunitateak eta ikasleak berak— inplikatzeko programen konfigurazioan, tokiko kultura-testuinguruak eta -beharrak isla ditzaten. Esparruak, halaber, ikuspegi integratibago baten alde egiten du, kultura- eta arte-dimentsioak ikasketan, irakaskuntza-praktiketan, irakasleen prestakuntzan eta ikaskuntza-inguruneetan sar daitezten. Halaber, ingurune ez-formaletan eta informaletan zentratzearen garrantzia nabarmentzen du, hala nola museoetan, liburutegietan, kultura-zentroetan, antzokietan eta ondare-lekuetan; izan ere, eskola-ikaskuntzaren osagarri dira, kultura-partaidetzarako eta kulturen arteko elkarriketarako hainbat sarbide eskaintzen baitituzte.

Gainera, Markoak kultura- eta arte-hezkuntzako ekosistema koherenteen garapena gidatzen duten bost helburu estrategiko identifikatzen ditu. Horien artean daude sarbidea eta inklusioa indartzea, kultura- eta sormen-gaitasunak hobetzea, kultura-narratibetan parte-hartze kritikoa sustatzea, etorkizun jasangarri eta erresiliente baterako trebetasunak babestea eta baldintza egokiak finkatzea, hala nola gobernantza, finantzaketa, elkarlanak, ikerketa eta jarraipena. Oro har, ikuspegi egituratua proposatzen dute, herrialdeek kultura- eta arte-hezkuntza indar dezaten, askotariko beharrei erantzuteko moduan.

Esparrua onartu ondoren, UNESCOk tresna praktikoak garatzeari ekin zion, haren aplikazioa errazteko eta alderdi interesdunei laguntzeko bere printzipioak testuinguru bakoitzerako politika eta programa espezifiko bihurtzen. Horrek barnean hartzen du aplikazio-gida³ bat, zeina berriki aurkeztu baitzen 2025eko urriaren 1ean Bartzelonan, Kultura Politikei eta Garapen Jasangarriari buruzko Mundu Konferentzian (MONDIACULT). Gidak ikuspegi globala eskaintzen du, printzipio partekatu batzuetatik ekintza zehatzetara pasatzeko. Kulturak eta arteek beren hezkuntza-sistemetan duten tokiari buruz hausnartzera bultzatzen ditu herrialdeak, bai eta estrategiak, aliantzak edo erakundeen arteko akordioak zer arlotan indartu litezkeen identifikatzera ere. Arduradun politiko eta profesionalentzako galdera orientagarriak eskaintzen ditu, gomendio eta aholku zehatzak ematen ditu eta helburu estrategiko bakoitzerako espero diren emaitzak definitzen ditu.

Aplikazio-gida dokumentatzeko eta eskualde bakoitzean kultura- eta arte-hezkuntza nola aplikatzen den hobeto erakusteko, UNESCOk inkesta bat egin zuen 2025eko ekainean, eta 50 herrialdek baino gehiagok erantzun zuten. Inkestak indarguneen eta hutsune iraunkorren argazkia eskaini zuen, eta Gidan agertzen diren 52 adibideak biltzen lagundu zuen. Oro har, emaitzek agerian uzten dute ikuspegi nazionalen aniztasuna eta ekintza koherenteago eta iraunkorrago baten beharra.

Indarra hartzen ari den joera nabarmenetako bat irakasleen prestakuntzari dagokio. Erantzun duten herrialdeen % 77k adierazi dute irakasleei nolabaiteko prestakuntza ematen dietela kultura- eta arte-

3 [Kultura eta arte hezkuntzarako UNESCOren esparrua: aplikaziorako orientazioa - UNESCOren Liburutegi Digitala](#)

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

hezkuntzaren arloan, nahiz eta programa horien irismena eta maiztasuna nabarmen desberdinak diren. Etorkizun handiko ikuspegiaren artean daude Turkiako Irakaskuntza Informazioko Sare digitala, herrialde osoko hezitzaileei baliabide pedagogiko irisgarriak ematen dizkiena, eta arte indigenak ikasketa-planetan integratzea babesten duten Australiako ekimenak.

Eskolen eta kultur erakundearen arteko elkarrekin ere funtsezko zeregina dute. Herrialde askok museoek, antzokiek, liburutegiek eta ondareko guneek hezkuntzan egiten duten ekarpena nabarmendu zuten, ikasleei ikasketa esperientzialerako aukerak eskaintzen dizkietelako, ikerketan oinarrituta eta komunitatean errotuta. Hegoafrikan, Apartheidaren Museoak hausnarketa historiko kritikoa eta elkarriketa sustatzen ditu interpretazio gidatuaren bidez. Landa-eremuetan eta eremu behartsuetan, kultura-erakundeek gero eta gehiago jotzen dute kultura-unitate mugikorretara edo erakusketa ibiltarietara, kultura-esperientziatarako bidezko sarbidea bermatzeko.

Kulturak eta arteek gizarte-kohesioa eta erresilientzia indartzen dituzten adibideak ere aurkezten ditu gidak. Kamerunen, adibidez, UNESCOk laguntza eman zion gatazkek kaltetutako komunitateetako gazteen artean aniztasuna, inklusioa eta ongizate psikosoziala sustatzeko adierazpen artistikoa erabiltzen duen gida bat egiteari. Kolonbian, *Bakea Eraikitze Soinuak* programak musika mobilizatzen du komunitate-loturak indartzeko eta bakea finkatzeko prozesuak laguntzeko.

Badira beste adibide batzuk kultura eta ekonomia sortzailearen arteko loturak frogatzen dituztenak. UNESCOk eta Alwaleed Philanthropies-ek Argentinan eta Tanzaniako Errepublika Batuan sustatutako ekimenek artisau-trebetasun tradizionalen inguruko formazioa eta titulazioa eman dituzte, eta 1.000 ikasle baino gehiagorentzako enplegu-bide berriak sortu. Zenbait herrialdek lanbide-heziketako erakundearen eta kultura-enpresaren arteko lankidetzaren berri ere ematen dute, hezkuntza teknikoaren eta profesionalaren barruan sormen-trebetasunak indartzeko asmoz

garatuak. Ahalegin horiek bat datoz munduko joera orokorrenekin: kultura- eta sormen-industriek 2,3 bilioi dolarreko ekarpena egiten diote munduko ekonomiari, eta berrogeita hamar milioi pertsona ingururi ematen diete lana⁴. Horrek agerian uzten du enpresa horiek badutela aukera bizimodu jasangarria sustatzeko.

Aldi berean, badira gaintu gabeko erronka garrantzitsuak ere. Erantzun zuten herrialdeen % 10ek baino ez dute baieztatu ezgaitasunak dituzten ikasleek, hezkuntza-gutxiengok edo geografikoki isolatuta dauden komunitateek dituzten oztopoi aurre egiteko berariaz diseinatutako programak dituztenik. Irakasleen prestakuntza oso zabaldua dagoen arren, oraindik ere zailtasun handiak daude jarraitutasuna, kalitatea eta erakundearen babes egokia bermatzeko orduan.

Inkestan parte hartutako herrialdeen % 65ek jakinarazi zuten hezkuntza- eta kultura-ministerioen arteko lankidetzaren moduren bat bazegoela, baina % 25ek soilik dauzkate aurrerapenak ikuskatzeko jarraipen-sistemak, eta % 36k bakarrik adierazi zuten berariazko finantzaketa dagoela. Beraz, funtsezkoa da datu-sistemak, adierazleak eta epe luzeko plangintza indartzea. Indiako *Hezkuntzaren egoerari buruzko txostenak 2024*⁵ kultura- eta arte-hezkuntza izan zituen ardatz bakar, eta adibide ona da ikusteko zein egokia den monitorizazio metodo nazionalak izatea erabaki informatuak hartu eta inbertsioak bideratzen laguntzeko.

Markoaren ikusgarritasuna areagotu eta hobetzeko, UNESCOren Batzar Nagusiak berriki erabaki du UNESCOren Kultura eta Arte Hezkuntzaren Astearen berritzea; 2026tik aurrera ospatuko da, maiatzeko hirugarren astean. Urteroko ekitaldi honek plataforma bat eskainiko du nazio-mailako esperientziak ezagutarazteko, elkarriketa sustatzeko eta kultura- eta arte-hezkuntzaren ikuspegi berritzaileak erakusteko. Aldi berean, UNESCO jardunbide egokien mundu-biltegia eta jarraipen-mekanismoa garatzen ari da, epe luzeko aplikazioa babesteko eta herrialdeen artean parekoen arteko ikaskuntza indartzeko.

4 UNESCOren txostena, kultura- eta sorkuntza-industrietako gaitasunen garapenari buruzkoa (2025)

5 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000392331>

3. BLOKEA:

Hezkuntza tresnak eta praktikak

Kultura eta Arte Hezkuntzarako Esparruak eta horren Ezarpen Gidak erreferentzia komun bat eskaintzen dute, eragile ugarien artean etengabeko gogoeta, lankidetzak eta berrikuntza bultzatzen dituzkeena. Praktikaren bidez eboluzionatzeko diseinatutako tresnak dira, interesa duten alderdiak animatzen dituztenak beren ikuspegiak egokituz, esperientziak partekatuz eta hezkuntzaren dimentsio kultural eta

artistikoetan sakontuz, beren errealitateekin bat egin dezaten. Tresna horiekin konpromisoa hartzean, munduko komunitateak mugimendu zabala bultzatzen lagun dezake, kultura eta sormena hezkuntzaren erdigunean jarriko dituen eta, horrekin batera, gizarte kohesionatuago eta baketsuago batzuen oinarriak sendotuko dituen.

4. BLOKEA: Tokiko ikuspegia

7. BAKERAKO HEZI. PENTSAMENDU KRITIKOA, TOKIKO ERANTZUKIZUNA ETA KONPROMISO GLOBALA

EGILEA:

Maria Oianguren Idigoras. Gernika Gogoratuz Bakearen aldeko Ikerketa Zentroko zuzendaria.



SARRERA

Gero eta militarizatuago eta digitalizatuago dagoen mundu global honetan, hezkuntzak berebiziko garrantzia du, eta ezinbesteko faktorea da bake-

kultura sendotzen laguntzeko. UNESCOk, "Bake iraunkorrerako ikasi" lelopean, 2024ko Hezkuntzaren Nazioarteko Egunean azpimarratzen du.

Euskal hezkuntza-sistemak, 2030 Agendaren nazioarteko esparruarekin bat eginik, kalitatezko hezkuntza bermatu nahi du, inklusioaren, ekitatearen eta aniztasunaren printzipioetan oinarrituta, desberdinkeria eta diskriminazioari aurre egiteko. Hezkuntza-erronka hori tokian-tokian txertatzen da, eta euskal esperientzian bizikidetzak eta giza eskubideak sustatzeko hezkuntza-berrikuntza ekarri zuen. Gainera, indarkeria politikoaren biktimen lekukotza ere izan genuen, beste hezkuntza-proposamen batzuekin batera iragan gatazkatsu baten historiari eta memoriari heltzeko. Aurrerapen garrantzitsua izan zen; izan ere, hezkuntza-curriculumean txertaturik, funtsezkoa izan zen gizarte bidezkoagoak eta kohesionatuagoak eraikitzeko beharrezkoak diren pentsamendu kritikoari, enpatia eta ekintza etiko arduratsuari laguntzeko.

BAKEAREN ALDEKO HEZKUNTZA

Bakearen kulturak hezkuntza eraldatzailerako esparrua eskaintzen du, gizarte-aldaketara bideratutako ekintzekin batera.¹ Mende honen hasieran, alternatiba eraldatzaile eta indarkeria-ezazkoari heltzeaz gain, gatazken ikuspegi integrala txertatzen du, botere-dinamikak aztertzen dituen eta bizitzaren bilbeari eusten dion interdependentzia-harremana onartzen duena. Bere agendan gaitasunen ikuspegia eta giza beharrak gizarte- eta ingurumen-justiziaren irizpideekin betetzen direla bermatzeko ekintza kolektiboa sartzen ditu. Patriarkatua, eredu antropozentrikoak, androzentrikoak eta eurozentrikoak kontzienteki aztertzen dira ikuspegi feminista eta dekolonialetik.

Giza eskubideen agenda bere osotasunean dimentsionatzen da. Baldintza sozial eta ekonomikoei dagozkien eskubide zibil eta politikoak, eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak beharrezko tresna bihurtzen dira bizitzak duina, bidezkoa eta iraunkorra bermatzeko. Justiziarekin, bakearekin, elkartasunarekin, kultura-ondarearekin eta ingurumen osasungarriarekin lotutako hirugarren belaunaldiko eskubideak funtsezkoak dira. Pertsonetik, beste bizimodu batzuekiko eta bizi garen ingurunearekiko errespetuan hezteak ekosistema bizi bateko eta planeta osoko kide izatearen kontzientzia zabaltzen du.

¹ Oianguren, María (2024): [Bakearen kultura hezkuntza eraldatzailerako](#). Vitoria-Gasteiz: Elankidetzak.

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

Gainera, egiaztatu da militarismoak, armen fabrikazioak eta merkataritzak larriagotu egiten dituztela gerraren eta gatazka armatuen ondorioak, bai horiek pairatzen dituzten herrietan, bai eta haien ingurumen-inpaktuan ere. Kontzientzia-, zerga-, lan- edo zientzia-eragozpena edo militarismoari aurre egiteko beste edozein modu sustatzea gizakion adimenak eta bizitza bera desmilitarizatzen laguntzen duten ekintzak dira.

Aktibismo sozialaren esparruan, gastu militarren igoera salatzen da. Sentsibilizazio-kanpainak egiten dira gastu sozialean inbertitzeko beharra erakusteko, baita suntsipen handiko armak legez kanpo uzteko eta armak murrizteko ere. Industria militarra industria zibil bihurtzea helburu egingarria da.

Ikuspegi ekosozialak errenta distributiboaren beharra azpimarratzen du, gero eta handiagoa den desberdinkeria soziala eta oinarritzko baliabideen eskuragarritasuna iraultzeko. Bidezko fiskalitatearen aldeko hezkuntza-kanpainak jarri dira abian. Eta ekimen berriak jarri dira martxan, besteak beste, banka etikoa, bidezko merkataritza eta ekonomia sozial eta solidarioa. Bake-ekonomia ere exijitu da, pertsonen eta planetaren zerbitzura egongo den ekonomia, alegia.

Salaketa eta eragin politikoaren eremuan, kontzientziazioa eta indarkeriarik gabeko borroka hartzen da indarkeriazko, bidegabekeriak eta botere-abusuzko egoerak eraldatzeko modurik etikoena eta eraginkorren modura. Intzidentzia-ekintzak antolatzen dira, manifestazioen, erresistentzia baketsuaren eta desobedientzia zibilaren bidez.

MEMORIAREN PEDAGOGIARAKO HEZKUNTZA-POLITIKAK ETA GIZARTE-EKIMENAK

Euskal Herrian bakearen aldeko gizarte-mobilizazioak 80ko hamarkadan hasi baziren ere, hezkuntza-proposamenak hurrengoan agertu ziren, 90ekoan. Esate baterako, 1998an aurkeztu zen programa hau: *Bakerako Hezi, Euskal Autonomia Erkidegoan Bakearen aldeko Hezkuntza sustatzeko eta garatzeko oinarriak eta proposamenak*. Ondoren etorri ziren *Bakearen eta Giza Eskubideen aldeko Hezkuntzako Euskal Plana*, batetik, *Bakerako Urratsak* unitate didaktikoak bestetik, eta *Arrastoa uzten duguten Historiak* 2005-2009an. 2010ean, Biktima Hezitzaileen Programa atondu zen, ahaleginak areagotu ziren printzipio komunak ezartzeko, eta gizarte-eragileekin lankidetzan indartu egin zen. Pixka bat aurrerago etorri ziren *Bake eta Bizikidetzaren Plana 2013-2016*; *Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana 2017-2020*; eta *Udaberri. Bizikidetzaren, Giza Eskubide eta Aniztasunaren Plana* 2020-2024.

Esolan eta unibertsitatean, berriz, honakoa bezalako ekimenak abiatzen dira: *Adi-adian Hezkuntza Modulua*. *Giza duintasunari, bizikidetzari eta enpatiari buruzko ikasketak, biktimen testigantzak entzuteko*

esperientziaren bidez, Bakeolak eta Baketik-ek EHUn landua. Bai eta Deustuko Unibertsitateak eta Euskadiko Gazteriaren Kontseiluak 2019an bultzatutako programa hau ere: *Historia irakasteari eta bake-kultura eraikitzeari buruzko Ikasketa-komunitatea*.

Gizarte edo komunitate-mailan ere elkarrikeria-gune ugari egituratu dira, indarkeriak euskal gizartean eta bizikidetzan izandako eraginei heltzeko. Adibidez, *MemoriaLab*. *Memoria eraikitze 2013-2018*² ekimena, Gernika Gogoratuzek, Gernikako Bakearen Museoak eta Bakeola-EDE Fundazioak koordinatua. Bestetik, hor dugu *Afaloste bizikidetzaren pil-pilean*. *Laborategi gastronomiko-soziala*³ eta, pandemia garaian, *Afaloste On 2018-2024an*, Eskubidez elkartearen eskutik koordinatzen dira. Giza Eskubideen eta Bakearen aldeko Hezkuntzako Erakundearen Foroa. Bestalde, Baketik-ek eta Bakeolak ere tokiko bizikidetzaren prozesuak garatzen dituzte, eta *Bidelagun* programak elkarrikeria prozesuak laguntzen ditu hainbat udalerritan.

2 Retolaza, I.; Momoitio, I.; Salazar, R.; Oianguren, M. (2019): [MemoriaLab. 2013-2018 memoria eraikuntza sozialerako ekimena](#). Gernika-Lumo: Gernika Gogoratuz.

3 Retolaza, I.; Momoitio, I.; Salazar, R.; Oianguren, M. (2021): [Afaloste. Elkarbizitza pil-pilean. Laborategi gastronomiko soziala](#). Bilbo: Eskubidez.

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

BAKEAREN KULTURARI EGINDAKO EKARPENAK, EUSKAL ESPERIENTZIATIK ABIATUTA

Ekimen asko bultzatu dituzte euskal elkarteek. 2022an, adibidez, ICIP (Nazioarteko Bakearen aldeko Kataluniako Institutua) saria jaso zuten, *bakeak aurrera egiten, indarkeria amaitzen eta bizikidetza eta adiskidetze esparru berriak sortzen laguntzeagatik*. Nabarmentzekoa da, halaber, Nazio Batuek euskal ekimenak eta, bereziki, Euskal Herriko UNESCOrekin elkartutako Eskolen Sarea errekonozitu izana, 2025ean bakean, giza eskubideetan eta justizia sozialean oinarritutako hezkuntza eraldatzailea sustatzeagatik.

Aintzatespen horiek argi erakusten dute bakearen aldeko hezkuntzarekin eta garatutako ekintza ugariarekin konprometitutako hezkuntza-erakundeen sare zabala dagoela Euskal Herrian. Eta bide horretan hiru ikaskuntza nagusi nabarmentzen ditugu. Lehenenik pertsonen, erakundeen eta instituzioen arteko zubiak eraikitzearen garrantzia, bizikidetza berritzeko askotariko ekimenen bidez lankidetzasareak ezartzeko. Bigarrenik topaguneak ireki behar direla indarkeriak pertsonen bizitzan dituen ondorioei eta elkarteetan duen eraginari aurre egiteko; baita memoria bake-pedagogiaren ariketa gisa sendotzen laguntzeko ere. Hirugarrenik aliantza publiko-komunitarioek bakearen kultura, giza eskubideak

eta memoria demokratikoa sustatzen dituzten politika publikoak instituzionalizatzeko duten balioa. Ikaskuntza horiek, gainera, hezkuntza-praktika gisa balio izan dute beste testuinguru batzuetan. Hori da Kolonbiako Bake Eskolak Fundazioaren kasua, euskal esperientzian oinarritu eta *Gida metodologikoa* egin baitzuen 2022an: *Memoria eta egia topaketak. Bizitzarako memoriak*⁴.

Azken batean, gizarte osoari interpelatzen dioten ekintzak bultzatzen dira: herritartasun kritikoa eraikitzea, komunaren balioa berreskuratzea, loturen garrantzia gogoratzea eta elkartasunari balioa ematea.

Bakerako hezi. Harremanen subjektibotasunak berreraiki eta gerraren eta desberdikeriaren saihestezintasunaren narratibak zalantzan jarri. Ekimen kolektiboa berreskuratu eta polarizazioaren eta gorrotoaren narratibak desartikulatu. Horiek guztiak beharrezkoak dira bestelako munduaren espazioetan bizitzeko, etorkizun askatzaileak elkarlanean irudikatzeko. Konpromisoa ezinbestekoa da, saihestezina.

4 González, Luisa Fernanda eta Retolaza, Iñigo (arg.) (2022): *Gida metodologikoa: memoria eta egia topaketak. Bizitzarako memoriak*. Bogotá: Bakearen eta Adiskidetzaren aldeko Herriarren Prestakuntza Ekimenak Aliantza. Fundación Escuelas de Paz eta Fundación la Paz Querida.

4. BLOKEA: Tokiko ikuspegia

8. ARTE- ETA KULTURA-HEZKUNTZA EUSKADIN

EGILEA:

Begoña Guzman Sanchez. UN Etxea-ko kultura arduraduna



Arte- eta kultura-hezkuntza ez da curriculumaren osagarri apaingarria: inklusiorako, sormenerako, herritartasun demokratikorako eta garapen jasangarrirako palanka estrategikoa da. EAEn, UN Etxeak eta lurraldeko ikastetxeek bultzatutako hainbat argitalpen eta esperientziek erakusten dute nola arte- eta kultura-hezkuntzak jakintzak integratzen dituen, parte-hartzea aktibatzen duen eta norbanakoaren eta komunitatearen ongizatea hobetzen duen.

ESKUBIDEETAN, CURRICULUMEAN ETA GIZARTE-ERALDAKETAN OINARRITUTAKO IKUSPEGIA

Artea, hezkuntza eta garapena. Arte-hezkuntza euskal gizarte- eta hezkuntza-eremuan¹ argitalpenak hiru gako laburbiltzen ditu ondo ulertzeko zer den **arte-hezkuntza euskalekosisteman**: (1) UNESCOren eta Nazio Batuen esparruetan duen kokapena, (2) curriculumean duen integrazio maila (3) ikaskuntza esanguratsuak, zeharkakoak eta hezkuntza-kalitatearekin lotutakoak sortzeko gaitasuna. Lan horrek zehazten duenez, arte-gaiak —antzerkia, ikus-entzunezkoa, musika, dantza eta ikusizko arteak, besteak beste— derrigorrezko edo aukerako eduki gisa antola daitezke, informazio- eta komunikazio-teknologiaren (IKT) erabilera kritikoa susta daiteke, eta ikasleen prestakuntza-ebaluazioa indartu, euskal curriculumaren funtsezko gaitasunekin bat eginez.

Hori bai, eraldatzeak zera ere eskatzen du: aldaketa neurtzea. Horretarako, UN Etxeak **adierazle-gida**

bat proposatu zuen, Lehen Hezkuntzan arte- eta kultura-hezkuntzako programak ebaluatzeko², bost helbururekin: ikasleen kompetentziak; hezkuntza-komunitatearen garapena; ingurunearen sentsibilizazioa; inplikaturako kultura-eragilearen sendotzea; eta proiektuaren aurrekontu-egonkortasuna. Tresna hori irakasle, bitartekari eta unibertsitateekin egin da (ARTikertuz-EHU³), eta aukera ematen du datuak praktikatik jasotzeko eta arte-hezkuntza gizarte-eraldaketarako hezkuntzarekin lotzeko.

Tokiko ikuspegi horrek nolabaiteko elkarrikketa edo lotura du Mondiacult 2025ekin, hau da, Kultura Politikei eta Garapen Jasangarriari buruzko UNESCOren Munduko Konferentziako nazioarteko prozesuarekin, non UNESCOk kultura garapen jasangarrirako eta bakerako indar gisa kokatu zuen; lotura du, baita ere

1 Guzmán Sánchez, B. (2018). *Artea, hezkuntza eta garapena: Arte-hezkuntza euskal eremu sozio-hezitzailean* (3. lan-koadernoa). UNESCO Etxea. Hemen-dik berreskuratua: https://unetxea.org/dokumentuak/arte_educacion_desarrollo.pdf

2 Guerra, R., Gulin, O & Teklak. (2020). *Gizartea eraldatzeko arte- eta kultura-hezkuntzako programen ebaluazio-adierazleak: Lehen Hezkuntza* (4. lan-koadernoa; koord.: B. Guzmán, E. Quiroga & J. Domínguez). UNESCO Etxea. Hemen-dik berreskuratua: https://unetxea.org/dokumentuak/indicadores_educ_art.pdf

3 <https://www.artikertuz.es/>

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

EAEko ekimen batzuekin, hala nola “**Ahots Batuak**”⁴ ekimenarekin, eta kultura- eta hizkuntza-aniztasunari

buruzko “18. helburua” sustatzearekin, 2030etik aurrerako agenda globalean.

EUSKADIKO KASU INSPIRATZAILEAK

*Kultura- eta arte-hezkuntza. Kasu inspiratzaileak. UNESCOren Eskola Elkartuen Sarea. MONDIACULT 2025era bidean*⁵, hainbat proiektu biltzen dira arteak eta ondareak ikaskuntzak eta herritartasun kritikoa aktibatzen duten potentziala agerian uzten dutenak. Azpimarratzekoak dira behean aipatzen ditugun hiru esperientziak; izan ere, sorkuntza artistikoak memoria, ondarea, identitatea eta bizikidetzaren nola lantzen dituen erakusten duten, ikasgela eta komunitatea lotuz.

- > **Tradiziotik bihotzera** programak (Toki Alai BHI, Irun) euskal musika-ondarea biziberritzen du, ikerketaren eta ikus-entzunezko sorkuntzaren bidez. Ikasleek tokiko errepertorioak ikertzen dituzte, piezak konposatu edo berrinterpretatu egiten dituzte, eta auzotarrekin partekatu, komunikazio-gaitasunak, gaitasun digitalak eta talde-lanekoak indartuz, belaunaldien arteko loturaz gain.
- > **Gernikako Oihua** ekimenak (Berrio-Otxoa, Bilbo) artea darabil —Gernikako bonbardaketaren oroimenak inspiratua— bakearen eta giza eskubideen kultura lantzeko. Diziplina arteko jarduerak (plastikoak, eszenikoak, ikus-entzunezkoak) historia eta oraina lotzen dituzte, eta indarkeriaren aurrean enpatia eta pentsamendu kritikoa sortzen dituzte.

- > **Ondare UP! Otxarkoaga** proiektuak (Otxarkoaga Prestakuntza Zentroa, Bilbo) auzoko ondarea ikuspegi kritiko eta kulturartekotik aztertzen gonbidatzen ditu gazteak. Horren emaitza kontakizunak eta topaguneak dira, espazio komunei balioa ematen dietenak, errotzea indartzen dutenak eta estigmak desmuntatzen dituztenak, ikaskuntza-zerbitzu eta bitartekaritza kulturalen metodologiekin.

Esperientzia horiek **UNESCOren Eskola Elkartuen Sarean (redPEA)** sartzen dira —12.000 zentro baino gehiago 182 herrialdetan—. Sare hori garapen iraunkorrerako hezkuntzaren, herritartasun globalaren eta ondarearen kultura arteko ikaskuntzaren berrikuntza pedagogikorako laborategi bizia da. Euskal Autonomia Erkidegoan 16 ikastetxe ditugu sareari atxikita, eta horien koordinazio autonomikoa UN Etxeak hartzen du bere gain.

Era berean, MONDIACULT 2025erako euskal ibilbideak **bake-kultura** sartu du artearen, memoriaren eta bizikidetzaren arteko harremanaren ardatz gisa. *Hezkuntza, Arteak eta Herritartasuna VIII*. Mintegiaren kontakizunak ⁶—euskal kasu inspiratzaileekin— kultura proposatzen du garapenaren laugarren zutabe gisa, eta artibismoa, musika, arte eszenikoak, moda, poesia eta ikus-entzunezko jarduerak dokumentatzen ditu, gizarte-kohesioa eta aniztasunaren onarpena indartzen dituztenak.

4 <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2025/euskadi-impulsa-ods-18-ahots-batuak-alianza-global-protoger-diversidad-cultural-y-linguistica/>

5 Guzmán Sánchez, B. (2025). *Kultura eta arte hezkuntza: Kasu inspiratzaileak. UNESCOren Eskola Elkartuen Sarea. MONDIACULT 2025era bidean*. UN Etxea. Hemendik berreskuratua: <https://unetxea.org/portfolio-item/educacion-cultural-y-artistica-casos-inspiradores-red-de-escuelas-asociadas-de-la-unesco-camino-a-mondiacult-2025/>

6 Guzmán Sánchez, B. (2025). *Bakearen kultura. Hezkuntza, Arteak eta Herritartasuna VIII. Mintegia. Euskadiko kasu inspiratzaileak. MONDIACULT 2025erako bidean*. UN Etxea. Hemendik berreskuratua: <https://unetxea.org/portfolio-item/cultura-de-paz-viii-seminario-educacion-artes-y-ciudadania-casos-inspiradores-del-pais-vasco-camino-a-mondiacult-2025/>

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

ZERGATIK DIRA HEZKUNTZA PRAKTIKA HAUEK ERALDATZAILEAK?

Arte- eta kultura-hezkuntzak bere ahalmen eraldatzailea gauzatzeko ezinbestekoa du metodologia aktibo eta kokatuetatik artikulatzea, testuinguruaren galdera errealetatik abiatuz — ondarea, memoria, auzoa, identitateak— eta ikasgela lurraldera irekitako espazio bihurtuz, non arteak hurbilekoa ulertzeko eta eraldatzeko hizkuntzak baitira. Ikuspegi hori eskubideen eta 2030 Agendaren ikuspegian oinarritzen da, eta proiektuak helburu globalekin lerrokatzen ditu, hala nola GJH 4 (kalitatezko hezkuntza), GJH 5 (genero-berdintasuna), GJH 11 (hiri eta komunitate iraunkorrak) eta GJH 17 (aliantzak), eta bat egiten du kultura garapenerako helburu espezifiko gisa onartzen duen nazioarteko eztabaidarekin.

Horren eragina bermatzeko, funtsezkoa da adierazle bidezko ebaluazioa: izan ere, eragile kultural eta artistikoen konpetentziak, komunitatean dituzten eraginak eta iraunkortasuna neurtzeak aukera ematen baitu praktikak hobetzeko, haien balio publikoa onartzeko eta eskolaren, kultura-sektorearen eta administrazioaren arteko aliantzak finkatzeko.

Azkenik, irakaskuntza-prestakuntza eta bitartekaritzaren indartua funtsezko baldintzak dira aldaketa pedagogikorako: eskolak artistekin eta bitartekariekin lan egiten duenean, errepertorio didaktikoak zabaltzen

dira eta ikasleen sormena loratzen da, ikaskuntza esanguratsuak eta herritar konprometituak sortuz.

Gomendioa argia da: hezkuntza artistiko eta kulturalen inbertitzea justizia sozialean, aniztasunean eta etorkizun iraunkorrean inbertitzea da. Ikuspegia finkatzeko, zera komeni da: (a) denbora eta arte ikasgaiak ziurtatzea maila guztietan, beste arlo batzuekin zeharka integratuta; (b) kultura-bitartekaritzari eta lurraldeko eragileen presentziari eustea ikastetxeetan; (c) adierazle bidezko ebaluazioa orokortzea, emaitzen itzulkin publikoarekin; eta (d) proiektuak nazioarteko esparruekin lerrokatzea, hala nola arte- eta kultura-hezkuntzari buruzko UNESCO Markoarekin edo MONDIACULTekin, kultura helburu eta eskubide gisa jarritz, eta kultura-aniztasuna eta hizkuntza-aherastasun komuna aitortuko duten tokiko politikekin.

Egindako bideak erakusten du artea eskolan sartu eta eskola lurraldera ateratzen denean galderak aldatu egiten direla, loturak indartu eta aukera berriak sortu. Arte- eta kultura-hezkuntzak ikaskuntza esperientzia bihurtzen du, oroimena konpromiso, eta aniztasuna, azkenik, berrikuntza demokratikoaren eragile.

4. BLOKEA: Tokiko ikuspegia

9. NAZIOARTEKO ESPARRUAREN APLIKAZIOA EUSKAL CURRÍCULUMEAN (77/2023 DEKRETUA)

EGILEA:

Eva Quiroga Vázquez. UN Etxeako hezkuntza teknikaria.



Euskal Autonomia Erkidegoko Hezkuntzari buruzko abenduaren 21eko 17/2023 Legeak Euskal Hezkuntza Sistema egituratzen duten hiru ardatz nagusi ezartzen ditu: **izatea, jakitea eta elkarrekin bizitzea.**

Izatearen ardatza pertsona autonomoak, kritikoak eta arduratsuak prestatzea da, egungo munduaren konplexutasunari irizpide propioarekin, sormenarekin

eta enpatiarekin aurre egiteko gai direnak. Jakintzaren ardatzak ezagutzak errealitatea ulertzeko eta eraldatzeko tresna gisa duen balioa azpimarratzen du, pentsamendu kritikoa, ebidentziarekiko errespetua eta kontzientzia etikoa sustatuz. Bizikidetzaren ardatzak, bere aldetik, ikasleak gizarte-bizitzan parte-hartze aktiboa eta arduratsua izateko prestatzea azpimarratzen du, balio demokratikoak, elkarriketa eta gatazken konponbide baketsua bultzatuz.

Ardatz horiek, eta, batez ere, elkarrekin bizitzekoak, zuzenean egiten dute bat Bakerako Hezkuntzaren printzipioekin, bizikidetzak baketsua, lankidetzak eta gatazken indarkeriarik gabeko kudeaketa sustatzen baitute hezkuntzaren ikuspegi integral batetik.

Era berean, Derrigorrezko Hezkuntzaren esparruan, printzipio horiek 77/2023 Dekretuaren bidez zehazten dira (77/2023 Dekretua, Euskal Autonomia Erkidegoko Oinarrizko Hezkuntzaren curriculumak ezarri eta ikastetxeek garatu beharreko curriculum-esparrua zehazten duena). Horrenbestez, atal honetan arau-esparru hori berrikusiko da, Bakerako Hezkuntzaren nazioarteko esparruari dagokionez, Euskadiko ikasgeletan ezartzen laguntzeko.

GINARRIZKO HEZKUNTZAREN HELBURUAK (77/2023 DEKRETUA, 7. ARTIKULUA):

- a) Bere betebeharrak ulertzea eta arduraz onartzea, bere eskubideak ezagutzea eta egikaritzea besteekiko errespetuan, tolerantzia, lankidetzak eta elkartasuna praktikatzeko pertsona eta taldeen artean, elkarriketan aritzea giza eskubideak gizarte anitz baten balio komun gisa sendotuz, eta herritartasun demokratikoa gauatzeko prestatzea.
- j) Kulturaren eta euskal kulturaren eta historiaren oinarrizko alderdiak ezagutzea, baloratzea eta errespetatzea, baita historia orokorra/unibertsala eta ondare artistikoa eta kulturala ere.
- n) Gizadiaren arazo nagusiez eta garapen iraunkorreko helburuetan zehazten direnez jabetzea.

4. BLOKEA: Tokiko ikuspegia

ARLO BAKOITZAREN BERARIAZKO GAITASUNAK ETA BAKERAKO HEZKUNTZAREN NAZIOARTEKO ESPARRUAREKIKO HARREMANA:

LEHEN HEZKUNTZA

Ingurune naturala, soziala eta kulturala ezagutzea:

8. Genero-aniztasuna eta -berdintasuna aitortzea eta balioestea, pertsona guztiekiko enpatia eta errespetua erakutsiz, gai etikoei buruzko hausnarketa kritikoa eginez, etengabe aldatzen ari den gizartearen ongizate indibiduala eta kolektiboa lortzen laguntzeko eta European bizikidetza baketsua eta errespetuzkoa lortzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG 1, HKG2, HKG5, GE1, GE3, GD1, GD2, GD3, GPSII3, HG1, HG2, HG3, CEC1, CEC2.
9. Gizarte-ingurunean eraginkortasunez eta modu eraikitzailean parte hartzea, Europako, Estatuako eta autonomia-erkidegoko legeriak bultzatutako Adierazpen Unibertsalek eta printzipio demokratikoek markatutako balioak errespetatuz, erakunde demokratikoek bakeari eta segurtasunari eusteko duten funtzioa baloratzuz, errespetuzko harremanak sortzeko eta gatazken kudeaketa baketsua eta elkarriketatua sustatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG5, GE3, GD1, GD2, GD3, GPSII1, HG1, HG2, HG3, CEC1.

Arte-hezkuntza:

1. Hainbat kultura, garai eta estilotako proposamen artistikoak ezagutzea, harrera aktiboaren eta tresna digitalen erabileraren bidez, jakin-mina, sentsibiltatea, errespetua eta pentsamendu kritikoa garatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: GE3, STEM1, GD1, GPSII3, HG1, EG2, KAKG1, KAKG2.
2. Askotariko inguruneen ondarea osatzen duten kultura- eta arte-adierazpenak ikertzea, metodo zientifikoa erabiltzen hasita eta hainbat kanal eta bitarteko erabilita, norberaren pentsamendua eta kultura-nortasuna hainbat testuingurutan garatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG3, GE3, STEM2, GD1, HG3, KAKG1, KAKG2.

Balio zibiko eta etikoetan hezte (Lehen Hezkuntzako seigarren maila):

1. Nork bere buruari eta inguruneari buruzko gaiak eztabaidatzea eta argudiatzea, informazio fidagarria bilatuz eta aztertuz, eta horri buruz hausnartzeko jarrera sortuz, norberaren nortasuna eraikitzeko autoezagutza eta autonomia pertsonala sustatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG2, HKG3, GD1, GD4, GPSII4, HG1, HG2, HG3, GPSII 1, GPSII2, KAKG3.
2. Arau eta balio zibikoei eta etikoei buruz hausnartzea eta argudiatzea, norbanakoaren eta taldearen bizitzarako duten garrantzia aitortuz, eta modu eraginkorrean eta hainbat testuingurutan argudiatuz, bizikidetza baketsua, errespetuzkoa, demokratikoa eta bidezkoa sustatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG5, GE3, GD3, GPSII3, GPSII4, HG1, HG2, HG3, EG1, KAKG1.
3. Gizabanakoaren, gizartearen eta naturaren arteko harreman sistemikoak aztertzea, arazo ekosozialei buruzko ezagutzaren eta hausnarketaren bidez, pertsonen eta planetaren errespetuarekin, zaintzarekin eta babesarekin bat datozen balio eta praktikekin aktiboki konprometitzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG2, HKG5, GE1, GE2, STEM5, GD1, GD4, GD5, GPSII2, HG2, HG3, HG4, EG1.
4. Bere burua zalantzan jartzeko eta argudiatzeko trebetasunagaratzea, pentsamendu abstraktuaren oinarri diren pentsamendu-trebetasunak erabiliz, diziplinaren oinarritzko jakintzekin zerikusia duten elkarriketa kooperatiboetan parte hartzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG3, HKG5, GE3, STEM1, GPSII1, GPSII3, GPSII4, GPSII5, HG1, HG2, HG3, EG1, EG3, KAKG4.
5. Autoestimua eta ingurunearekiko enpatia garatzea, norberaren emozioak eta sentimenduak identifikatuz, kudeatuz eta adieraziz, eta besteenak

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

ezagutuz eta baloratzuz, norberaren, besteen eta naturaren zaintzan eta estimuan oinarritutako jarrera hartzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG5, GPSII1, GPSII2, GPSII3, GPSII4, HG2, HG3, HG4, EG3.

Atzerriko hizkuntza:

6. Atzerriko hizkuntzatik abiatuta, hizkuntza-, kultura- eta arte-aniztasuna balioestea eta errespetatzea, eta hizkuntzen eta kulturen arteko desberdintasunak eta antzekotasunak identifikatzea eta balioestea, kulturen arteko egoerak kudeatzen ikasteko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG2, HKG5, GE3, GD1, GD2, GD3, GPSII1, GPSII3, HG3, KAKG1, KAKG3.

Euskara eta literatura, eta gaztelania eta literatura:

6. Bi iturritatik edo gehiagotatik datorren informazioa bilatzea, hautatzea eta kontrastatzea, modu planifikatuan, haren fidagarritasuna ebaluatuz eta manipulazio- eta desinformazio-arriskuak antzemanaz, ezagutza bihurtzeko eta modu sortzailean komunikatzeko, ikuspegi pertsonala eta jabetza intelektualarekiko errespetuzkoa hartuz. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG3, GD1, GD2, GD3, GD4, GPSII5, HG2, EG3.

BIGARREN HEZKUNTZA

Balio zibiko eta etikoetan hezteak:

1. Norberaren nortasunari eta bizi-proiektuari berari buruzko gai etikoei buruzko guztia ikertzea eta ikertzea, eta horri buruzko gogoeta egitea, autoezagutza sustatzeko eta planteamendu eta iritzi moralak autonomiaz eta arrazoituz lantzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG2, GD1, GPSII1, HG1, HG2, HG3.
2. Ingurune analogiko eta digitaletan jardun eta elkarreraginean aritzea, errespetuzko elkarrizketa baterako beharrezkoak diren arau eta balioen arabera, arau eta balio zibikoei eta etikoei buruz hausnartzeko, bizitza komunitarioa arautzeko

10. Komunikazio-praktikak bizikidetzaren demokratikoaren zerbitzura jartzea, hizkuntza ez-diskriminatzailea eta inklusiboa erabiliz, hitzaren bidez botere-abusuak hautemanaz eta baztertuz, hizkuntzaren erabilera eraginkorra ez ezik etikoa ere errazteko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG5, GE3, GD3, GPSII1, GPSII3, HG1, HG2, HG3.

Matematika:

2. Problematizatutako egoerak ebatzea, hainbat teknika, estrategia eta arrazoitze modu aplikatuta, hainbat modu aztertze, irtenbideak lortzeko eta ikuspuntu formaletik eta planteatutako testuinguruaren arabera horien baliozkotasuna ziurtatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG3, STEM1, STEM2, GPSII5, EG2, EG3, KAKG4.
8. Trebetasun sozialak garatzea, besteen emozioak, esperientziak eta aniztasunaren balioa ezagutuz eta errespetatuz, eta rol esleituak dituzten lantalde heterogeneoetan aktiboki parte hartuz, matematikako ikasle gisa identitate positiboa eraikitze, norberaren ongizatea sustatzeko eta harreman osasungarriak sortzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG2, HKG5, GE3, STEM3, STEM5, STEM6, GPSII1, GPSII3, GPSII5, HG1, HG2, HG3, EG2, EG3.

eta hainbat testuingurutan modu eraginkorrean eta justifikatuan aplikatzeko duten garrantziaren onespenez funtsatutik abiatuta, bizikidetzaren baketsua, errespetuzkoa, demokratikoa eta guztion onarekin aktiboki konprometitua sustatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG5, GD3, GD5, HG1, HG2, HG3, HG4, KAKG1.

3. Giza jardueren izaera interkonektatua eta interdependentea eta ekodependentea ulertzea, garrantzi handiko arazo ekosozialak identifikatuz eta aztertuz, bizimodu jasangarriak lortzearekin etikoki konprometitutako ohiturak eta jarrerak sustatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: STEM5, GPSII2, HG1, HG2, HG3, HG4, EG1.

4. Norberaren eta ingurunearen estimu egokia erakustea, norberaren eta besteen sentimenduak eta emozioak ezagutuz eta baloratzuz, besteekiko eta naturarekiko jarrera enpatikoa, asertiboa, erresilientea eta zaindua lortzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, GPSII1, GPSII2, GPSII3, HG1, HG3, KAKG3.

Euskara eta literatura, eta gaztelania eta literatura:

10. Komunikazio-praktikak elkarbizitza demokratikoaren, gatazken elkarriketa bidezko kudeaketaren eta pertsona guztien eskubide-berdintasunaren zerbitzura jartzea, hizkuntza ez-diskriminatzailea erabiliz eta botere-abusuak baztertuz, hitzaren bidez, hizkuntzaren erabilera eraginkorra ez ezik, etikoa eta demokratikoa ere ahalbidetzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG5, GE3, GD3, GPSII3, HG1, HG2, HG3.

Geografia eta historia:

3. Historian zehar eman diren antolamendu politiko motak azaltzea, sistema demokratikoen eta horien oinarritzko legeen eraikuntzara iritsi arte, konstituzioetara iritsi arte. Horretarako, gure komunitate-bizitzaren berezko betebeharrak eta eskubideak bereganatuko ditugu, herritarren parte-hartzea eta gizarte-kohesioa sustatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG5, GE3, HG1, HG2, KAKG1.
4. Gizarte desberdinek denboran zehar izan dituzten erronka nagusiak ezagutzea, gertatutako aldaketen eta gaur egun dituzten arazoen kausak eta ondorioak identifikatuz, ikerketa-proiektuak garatuz eta informazio-iturri fidagarriak erabiliz, errealitatea ulertzeko eta egungo erronkei aurre egiteko orduan proposamen alternatiboak baloratzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG2, STEM3, STEM4, STEM5, GD2, GD3, GPSII3, GPSII5, HG3, HG4, EG1, KAKG1.
6. Historian zehar izandako sistema ekonomikoak eta horien garapen-prozesuak azaltzea, aurrerapenaren ideia erakusteko balioetsiz,

gizartean, ingurumenean eta lurraldean dituen ondorioekin, egungo mundu ekonomikoa eta haren hegemonia, mendetasun eta mendekotasuneko harremanak ulertu ahal izateko, bai eta eskubide sozialengarrantzia eta oinarritzko baliabideetarako sarbide unibertsala ere. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG1, HKG 2, HKG 3, HKG 5, STEM5, GD1, GD2, GD3, GPSII4, GPSII5, HG1, HG2, HG3, HG4.

8. Bizi garen errealitate multikulturala osatu duten prozesu geografiko, historiko eta kulturalak ezagutzea eta ulertzea, aniztasunaren aberastasuna aitortzea eta berdintasunaren, inklusioaren eta gutxiengoekiko errespetuaren alde mugimenduek egindako ekarpena balioestea, diskriminazio mota oro saihesteko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG5, GE3, GPSII3, HG1, HG2, HG3, KAKG1.

Gorputz-hezkuntza:

4. Ziurgabetasunik gabeko inguruneetako lankidetzako egoera soziomotrizetan moldatzea, autoerregulazio-prozesuak aurrera eramanez, jarrera enpatikoarekin, desberdintasun kulturalak, sozialak, generokoak eta trebetasunekoak alde batera utzita, parte hartzen den espazioetan bizikidetzatza sozialean, inklusioan eta konpromiso etikoan laguntzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG5, GPSII1, GPSII3, GPSII4, GPSII5, HG2, HG3, EG2 eta KAKG1.

Matematika:

1. Eguneroko bizitzako problemak eta matematikaren berezko problemak interpretatzea, modelizatzea eta ebaztea, hainbat estrategia eta arrazoitze-modu aplikatuz, jokatze eta irtenbide posibleak lortzeko hainbat modu aztertzea. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: STEM1, STEM2, STEM3, STEM4, GD2, GPSII5, EG3, KAKG4.
10. Trebetasun sozialak garatzea, besteen emozioak eta esperientziak ezagutuz eta errespetatuz, eta proiektuetan aktiboki eta hausnartuz parte hartzea, esleitutako rolak dituzten talde heterogeneoetan, matematikako ikasle gisa identitate positiboa eraikitze, norberaren eta

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

taldearen ongizatea sustatzeko eta harreman osasungarriak sortzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG5, GE3, STEM3, GPSII1, GPSII3, HG2, HG3.

Teknologia eta digitalizazioa:

1. Hainbat iturritatik datorren informazio egokia bilatzea eta hautatzea, modu kritiko eta seguruan, ikerketa-prozesuak eta produktuak aztertzeke metodoak aplikatuta eta simulazio-tresnekin esperimentatuta, arazo teknologikoak definitzeko eta lortutako informaziotik abiatuta soluzioak sortzeko prozesuei ekiteko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: HKG3, STEM2, GD1, GD4, GPSII4 eta EG1.
7. Teknologiaren erabilera arduratsua eta etikoa egitea, eta, horretarako, garapen iraunkorrekiko interesa agertzea, haren ondorio ekosozialak identifikatzea eta sortzen ari diren teknologien ekarpena baloratzea, garapen teknologikoak gizartean eta ingurunean dituen ekarpenak eta inpaktua identifikatzeko. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: STEM2, STEM5, GD4 eta HG4.

Adierazpen artistikoa:

1. Hainbat kultura- eta arte-adierazpen ezagutzea eta balioestea, genero-joerarik gabe, hainbat tresna aktiboki hartuz eta erabiliz, jakin-minez, sentikortasunez eta errespetuz, munduaren ezagutza sakona eta kritikoa garatzeko, eta ondarea kontserbatzeko beharra ulertzeko.

Gaitasun honi lotutako irteera-profilaren deskribatzaileak: HKG1, GE1, GD1, GPSII1, GPSII3, HG1, HG3, KAKG1.

Digitalizazioa:

5. Herritartasun digital kritikoa eta aktiboa izatea, gizarteko hainbat eremutan teknologia digitalek egiten duten ekarpena ezagutzea, sarean egin daitezkeen ekintzak ezagutzea eta teknologia modu aktibo, arduratsu eta etikoan erabiltzeko dituzten ondorioak identifikatzea. Gaitasun espezifiko hori irteera-profilaren deskribatzaile hauekin lotzen da: STEM5, GD3, GD4, GPSII1, HG1, HG2, HG3, HG4, EG1, KAKG1.

Garapen pertsonal eta sozialari aplikatutako filosofia:

3. Argumentazioan oinarritutako elkarriketa filosofikoa zorrotz, kritiko, tolerantzia eta enpatikoa praktikatzeko, jardura dialogiko kooperatiboetan parte hartuz, ideien trukea eta herritartasun aktibo eta demokratikoa sustatzeko. Irteera-profilaren deskribatzaileak: HKG5, STEM1, GPSII1, GPSII3, GPSII4, HG1, HG3.
6. Gaur egungo arazo etiko nagusiak eta horien aurrean egindako proposamenak aztertzea, ikerketaren, elkarriketaren eta bateratze-lanaren bidez, jarrera kritiko eta autonomia eraikitzeke, jarrera kontziente eta aktibo batetik aurre egin ahal izateke. Irteera-profilaren deskribatzaileak: HKG3, HKG5, STEM2, GD4, GPSII1, GPSII3, HG1, HG3, HG4.

4. BLOKEA: Tokiko ikuspegia

OINARRIZKO JAKINTZAK:

Funtsezkoa da gaitasun espezifikoak arlo bakoitzeko oinarrizko jakintza-multzoekin lotzea. Jarraian, zerrenda hori ezartzen duen taula-proposamen bat aurkezten da, Bakerako Hezkuntzaren ikuspegia kontuan hartuta. Oinarri horretatik abiatuta, irakasleak balioetsi eta kalifikatu nahi dituen ebaluazio-irizpideak eta lorpen-adierazleak txertatu ahal izango ditu.

LEHEN HEZKUNTZA		
ARLOA	GAITASUN ESPEZIFIKOA	OINARRIZKO JAKINTZAK
INGURUNEAREN EZAGUTZA	8	C BLOKEA
	9	C BLOKEA
ARTE HEZKUNTZA	1	1. BLOKEA (PERTZEPZIOA ETA AZTERKETA)
	2	1. BLOKEA (PERTZEPZIOA ETA AZTERKETA)
BALIOETAN HEZTEA (6. LEHEN HEZKUNTZA)	1	C BLOKEA
	2	B BLOKEA
	3	C BLOKEA
	4	A BLOKEA
	5	E BLOKEA
ATZERRIKO HIZKUNTZA	6	C BLOKEA
EUSKARA ETA LITERATURA, GAZTELANIA ETA LITERATURA	6	B BLOKEA
	10	D BLOKEA
MATEMATIKA	2	F BLOKEA
	8	F BLOKEA

4. BLOKEA:

Tokiko ikuspegia

BIGARREN HEZKUNTZA		
ARLOA	GAITASUN ESPEZIFIKOA	OINARRIZKO JAKINTZAK
BALIO ZIBIKOETAN ETA ETIKOETAN HEZTEA	1	A BLOKEA
	2	B BLOKEA
	3	B BLOKEA
	4	A BLOKEA
EUSKARA ETA LITERATURA, GAZTELANIA ETA LITERATURA	10	B BLOKEA
GEOGRAFIA ETA HISTORIA	3	A BLOKEA
	4	A BLOKEA
	6	C BLOKEA
	8	B BLOKEA
GORPUTZ-HEZKUNTZA	4	C BLOKEA
MATEMATIKA	1	F BLOKEA
	10	F BLOKEA
TEKNOLOGIA ETA DIGITALIZAZIOA	1	A BLOKEA
	7	F BLOKEA
ADIERAZPEN ARTISTIKOA	1	C BLOKEA
DIGITALIZAZIOA	5	D BLOKEA
GARAPEN PERTSONAL ETA SOZIALARI APLIKATUTAKO FILOSOFIA	3	C BLOKEA
	6	C BLOKEA

KOLABORATZAILEAK

NIEVES FERNÁNDEZ

UN Etxea-UNESCO sustatzeko Euskal Herriko elkarteko Lehendakaria.

lehendakaritza@unetxea.org

ARANTZA ACHA

UN Etxea-UNESCO sustatzeko Euskal Herriko elkarteko Zuzendaria.

a.acha@unetxea.org

EVA QUIROGA VÁZQUEZ

UN Etxea-UNESCO sustatzeko Euskal Herriko elkarteko Hezkuntza teknikaria.

e.quiroga@unetxea.org

RUBÉN ÍÑIGUEZ

UN Etxea-UNESCO sustatzeko Euskal Herriko elkarteko Komunikazio eta Dokumentazio-zentroko teknikaria.

r.iniguez@unetxea.org

CECILIA BARBIERI

Herritartasun Globalerako eta Bake Hezkuntzako Atalburua, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.

c.barbieri@unesco.org

MAHA MALIK

Herritartasun Globalerako eta Bake Hezkuntzako Ataleko Ofizial orde, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.

mt.malik@unesco.org

SULINI SARUGASER

Giza Eskubideen Ofiziala, Haur eta Gazteen Eskubideen Unitatea, Nazio Batuen Giza Eskubideetarako Goi Komisarioaren Bulegoa.

sulini.sarugaser@un.org

AITANA JÁÑEZ PEDRAYES

Nazio Batuen Giza Eskubideetarako Goi Komisarioaren Bulegoko aholkularia eta haurrentzat egokitutako Bake Hezkuntzari buruzko "Bakearen Trena" txostenaren egilea.

aitana.jannez@gmail.com

MIREN GONZÁLEZ-BALS CABADO

Gorrito-diskurtsoari eta Herritartasun Digitalari buruzko Proiektuen Ofizial orde, Herritartasun Globalerako Hezkuntza Atala, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.

m.gonzalez-bals@unesco.org

LYDIA RUPRECHT

UNESCOren Eskola Elkartuen Sareko Nazioarteko Koordinatzailea eta UNESCOren ASPnet Unitateko Burua.

l.ruprecht@unesco.org

DIYA BADAMI

UNESCO'n praktikak egin zituen UNESCOren ASPnet Unitatean 2025eko irailetik 2026ko martxora.

d.badami@unesco.org

CRISTINA CUSENZA

Hezkuntza eta Kulturako Ofizial Profesional Juniorra. Herritartasun Globalerako eta Bakerako Hezkuntza Atala, Hezkuntza Sektorea, UNESCO.

c.cusenza@unesco.org

MARÍA OIANGUREN IDIGORAS

Gernika Gogoratuz Bakearen aldeko Ikerketa Zentroko zuzendaria.

mariaoianguren@gernikagogoratuz.org

BEGOÑA GUZMÁN SÁNCHEZ

UN Etxea-UNESCO sustatzeko Euskal Herriko elkarteko Kultura arduraduna.

b.guzman@unetxea.org



un
ETXEA

ASOCIACIÓN
DEL PAÍS VASCO
PARA LA UNESCO
UNESCO SUSTATZEKO
EUSKAL HERRIKO
ELKARTEA



HEZKUNTZA SAILA
DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN